

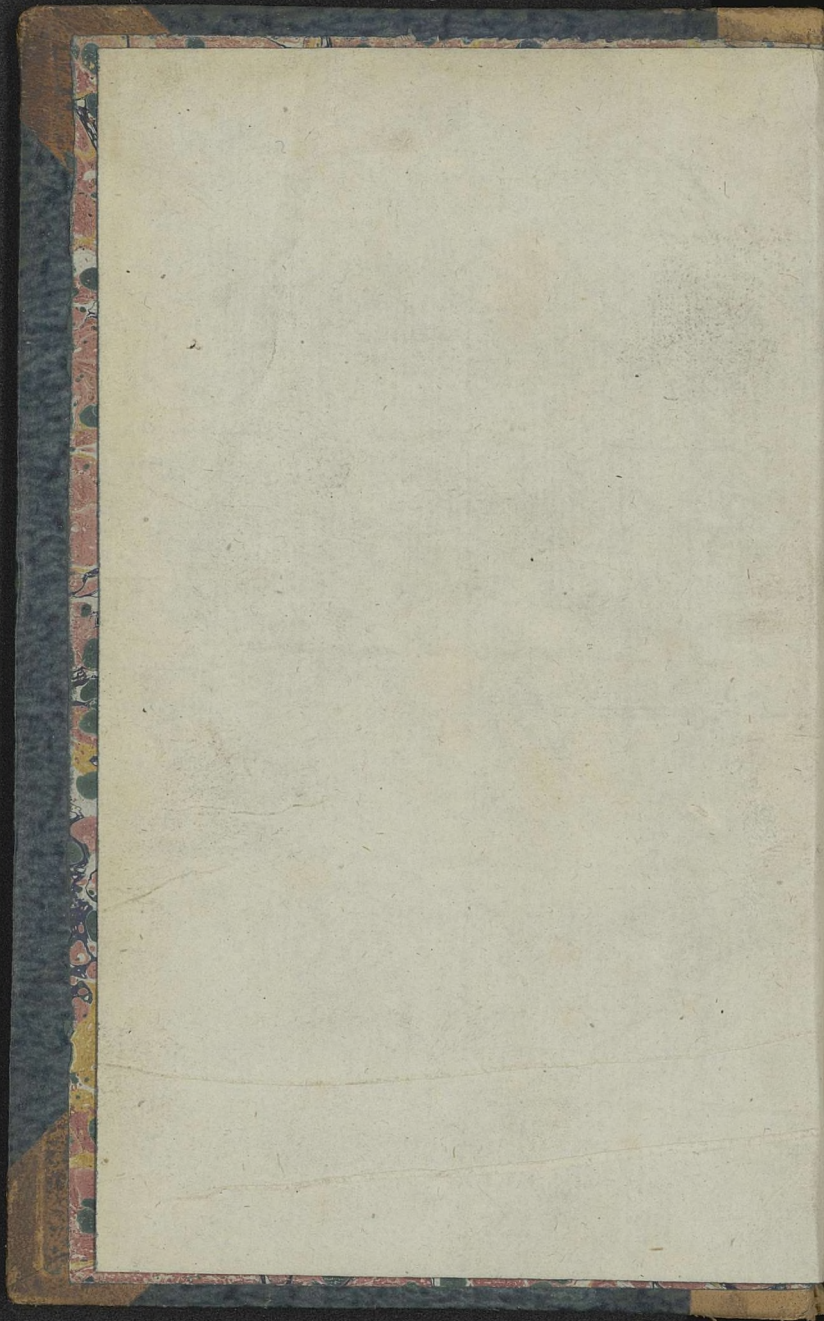

Re'serve
16^e
siecle

16^e

— XVI — 20 — 13/4. —

CL. GALE-
NI DE BONO
ET MALO SVCCO, LI-

*ber vnus , à Sebastiano Scrofa in Lati-
num conuersus , multisque in locis casti-
gatus & explicatus .*

AD IOANNEM CALCEIVM
Meccenatem suum.

PARISIIS,
Apud Christianum Wechelam, sub Pegase,
in vico Bellouacensi. Anno
M. D. XLVI.

EL GALLE

MI DE BONO

T. M. B. B. B. B. B.

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Sebastianus

SCROFA REVERENDO

PATRI AC D. IOANNI CAL-

ceio Abbati in D. Andrea,

Mecænari suo S. D.

DE HOC INTER-
pretandi genere præfanda
nobis quedam sunt. Nam
iam ab aliis antè conuersa,

denuò interpretari, ac velut retractare,
quibusdam superuacaneus & inutilis
labor videtur, & quod grauius dictu
est, iniusti, inuidentiſque & arrogantis
animi argumentum. Qui ſi errant ſimpli-
citer, et ſi vt dicunt, ita ſentiunt, docen-
di primùm ſe falſum putare: deinde, peſ-
ſimo exemplo, honeſtiſſimis laboribus,
& iuuãdæ mortalitatis ſtudio ſumptis,
inuidiam fieri. Sin ſuos in hac re neſcio

a ij quos

quos sequuntur affectus, hominum genus nullum esse, in quos aptius ea quædrent, quàm in ipsos. Quî potest enim obsecro, inutilis esse labor, quo res humano generi summè utilis quæritur? Sed iam inuentum est, inquit, quod quæris.

Multa in bono interpretate requiri.

Ain verò? & tu id totum tenes? nihil ne oculos fefellit, in infinita rerum dubiarum, obscurarum, minutarum, difficultium varietate? nulla vocula vel ante inaudita, vel nō satis intellecta, aut expensa, vel deprauata aut supposita? nullum scripturæ in tota orationis conclusione vicium? nulla ambiguitas? Perspectane & intellecta omnia? Seruata ubique fides? perspicua & casta oratio, claris, puris, propriis verbis? nihil vsquam ineptum, nihil peregrinum, aut barbarum? Hæc enim omnia qui præstitit, nã ille diuinus est homo, & nihil nostri similis. Sed extitisse aliquem, nuper ad eò,

qui

qui, quod nullo seculo cuiquam contigit, quamuis magno studio, quamuis fœlici ingenio, primus atq; vnus, nouo quodã miraculo, perfecit: nemo mihi certè vnquam persuadabit. Profectò enim ita res habet, vt ille optimũ dicebat, non in quo virtutes essent omnes perfectissimæ, quod est Deorum immortalium proprium, sed in quo paucissima leuissimãque vicia. Sic ille verissimus interpres non in quo nihil, sed in quo minima paucissimãque desideres. Ac bene nobiscum ageretur si multorum magnorũque ingeniorum vigiliis effici posset, vt tam verè quàm studiosè dicerent quidam, parũ necessariam esse Medicis Græcam literaturam: purè ac fideliter in Latinum conuersis, omnibus omnium Græcorum scriptis. Ego verò contrà, in istis quæ celebrantur interpretationibus, crassos pudentosque errores inesse censeo, propè

innumerabiles : de quibus appellarem
 equidem interdum magna & nobilia
 quaedam nomina, nisi scirem odium mihi,
 sine responso expectandum : & medici-
 nae studiosos omnes hortor , vt tandem
 aliquando Græcè discât, nec semper ve-
 lint ab aliena fide pendere. Quam autè
 iniuriam illis facimus, si in arenam lon-
 gè pulcherrimam cum ipsis descèdimus ?
 An coronam sine puluere, sine sole, ne-
 mine contraluctante postulant ? Quæ si
 est ipsis iam delata, & si virtutibus eo-
 rum tota debetur, vnde noua hæc trepi-
 datio ? Profectò enim, vel de iudicum æ-
 quitate dubitant, grandi totius posteri-
 tatis iniuria, uel suis diffisi viribus , de-
 clinandi certaminis causas comminiscū-
 tur. Gloriosior tamen esset victoria, &
 magis probata virtus , diu fortitèrque
 luctatis . At bene illi & acutè multa,
 quorum laudem ab aliis intercipi , ini-
 quum

quum esset: imò verò graue nefas. Neq; hoc agimus, vt laude merita quenquam frustremur: sed cum imperitorum linguae Graeca intersit, quoniam sine dubio nulla est omnibus numeris absoluta cōuersio, vt vnum eundemque librum conuertant multi, experiri volui, si quā possem discantium studia iuuare, non vt laudem alienam arroderem, sed vt sine inuidia communia facerem, quæ ad hominum vtilitatem, me bene animaduertisse confidebam. Inter honestarum & vtilium rerum studiosos, de veritate, contentiones acres esse oportet, sed intra conuicia & maledicentiam, vt rationem ipse tuam dicas, alienam audias. Non proponimus hanc interpretationem pro perfecta, neque illi vni fidem esse volumus: sed in ea tamen conati sumus, & aliquid dicere, quod alios fugit, & quæ illi tenuerunt, eorum nihil omittere. Quæ la-

Interest imperitorum linguae Graecæ, ut multi sint unius libri interpretes.

Reprehen-
denda licen-
tia in alie-
na scripta.

tuerunt nos , aperiet fortè post aliquis,
& gratiam ac laudem cum à nobis, tum
ab omnibus mortalibus feret. Nam quod
quidam faciunt in alienis laboribus,
quòdque nobis faciendum esse dicunt,
ut si quid in iis parum placet, mutemus,
transferamus, interlinamus, addamus
etiam si quid deest, obscuris lucem, cer-
titudinem ambiguis demus, breuiter
omnia sursum deorsum misceamus, idq;
in scio cum lectore, tum autore, quale
sit, ipsi viderint: mihi certè videtur gra-
uissimū. Quid enim si ita pergunt post-
hac, aut cuius nomine legetur? boni scili-
cet castigatoris inscitia interpreti impu-
tabitur? aut errare ac falli potuit inter-
pres, non poterit castigator? Ego nec in
alienis vnquam mihi tantum permittā,
nec si me viuo, quis in meis faciat, im-
punè feret. Venio ad vltimum, quo cen-
sorio iure à nobis notari volunt, quot,
E

Et quibus locis quisque lapsus sit. Odi-
 osum id in primis, & immensi laboris in
 tanta interpretum turba: deinde perfe-
 ctæ eruditionis, cuius arrogatio, vere-
 bar ne inuidia non careret. Ita quo me
 cunque verterem, nihil inueniebam me-
 lius, quàm si totum librum denuò cõuer-
 terem, & ad te mitterem, à quo me &
 amari sentio, & sustentari fateor, vt si-
 ne graui flagitio, nec honori tuo, nec cõ-
 modo, nec valetudini, ne absens quidem
 deesse debeam. Et quoniam Galeni li-
 bellum de Remedijs parabilibus, quem
 ego iam pridem in Latinum verti, & lo-
 cis multis correxi deprauatum, tibi di-
 care constitui, ne quid præposterè face-
 rem, volui te antè cognoscere, quæ res
 boni essent succi, quæ mali. Nam cùm
 hæc doctrina, latiùs quàm illa pateat,
 propterea quòd in omnia morborum bo-
 næque valetudinis tempora incidit, ad
 Ad omnes
 ptinet hæc
 de cibo &
 potionè dis-
 putatio.
 rem

rem pertinet, omnium ciborum proprietates, in primis nosse, ut omnes sciant, sani, aegroti, quo genere, quemadmodum, & quo tempore uti debeant. Atque ut ille de Remediis parabilibus, summa quadam complectitur totos decem libros, quos idem autor confecit, de Compositione medicamentorum pro diuersitate partium corporis: ita hic libellus comprehendit breuiter, quicquid de alimētis in tribus libris dixit, & alibi sparsim.

Habebis igitur utrunque, sed hunc priorem, tum quod ita rei natura, ordoque postulat, tum quia nobis praecipuum studium, & antiquissima cura est, ut quam longissima integerrimamque ualitudine fruarer: nec tibi ulla incumbat necessitas, capiundi ex altero illo consilij. Sed quia perdifficile est in his breuiariis, cum perspicuitate breuitatem sic ubique coniungere, ut nihil desideres, aut
 multa,

multa, quod hîc fuit propter multas variâsque res necesse, sigillatim ita recensere, vt nec confusionem, nec difficilem memoriam faciant, visum est huc addere, quæ desiderasset fortè aliquis, & obscura quædam declarare, & quæ vna ratione continerentur, eorum vt facilius esset memoria, vno capite omnia comprehendere.

Ergo quoniam de cibis Ciborũ & medicamentorum quæ natura & usus. disputatio erit, scire licet à medicis duorum genera poni, quibus homines in curando aut tuendo corpore vtuntur.

nullum temporis momentum, quo non aliquam sui iacturam faciat corpus, quo non in aëra dissipentur eius spiritus, humores, molliores, durioresq; etiam ac solidiores partes. neque potest vlllo modo teneri perennis iste fluētis materiæ cursus, ita ferente elementorum, è quibus constamus, naturâ. Contra hoc necessarium ac natiuũ miseræ mortalitatis malum,

lum, conditoris providentia cibos vber-
 rima benignitate dedit: quorum succis
 detrimentosa ista nostri corporis deflu-
 uia expleremus. Prima illa nobis ac ma-
 xima caussa cibi sumendi & potionis:
 neque ab ijs in media natura quicquam
 expectandum, nisi vt detrimentum sar-
 ciant, nullo modo affecto corpore, id est,
 nec incalescente, nec frigescente, nec hu-
 mescente, nec arefcente. & quæ res cun-
 que id optimè facit, ea naturam alimen-
 ti sincerissimam habet: nam quæ de
 quatuor illis modis, aliquo afficit, ea
 pertinet ad alterum genus, quod medi-
 camentorum est. Neque tamen si angu-
 stissimè rem vrgemus, vlla omnino na-
 tura est, quæ nos sic alat, vt nullo affici-
 at pacto: esset enim illa omni ex parte
 nobiscum eadè, quoniã sit necesse quic-
 quid alit, in eius quod alitur substãtiam
 verti, positis qualitatibus, si quas habu-
 it ab

it ab eo diuersas. Habuit autem omnino: neque enim fieri potest, vt duorum perfecta sit in omnibus rebus conuenientia, dissimilitudinis ex toto nescia: nam illa esset, vt dixi, non conuenientia aut similitudo, sed vt Græci dicunt, ταυτότης, id est, res essent, non inter se conuenientes aut similes, sed eadem plané.

Ex quo intelligitur, è duobus illis generibus, tertium existere, confluentibus in vnum vtriusque generis proprietatibus. Atque, vt si quid nos aleret, nullo pacto affecto corpore, alimentum simpliciter id esset: ita si quid corpus alterat ac mutat, nulla in eius alimentum cedente parte, venenum id mortiferum est, tota naturæ ratione nobis contrarium. In his duobus velut terminis, clausa est omnis earum rerum materia, de quibus rebus in hoc libro disputaturi sumus: medium tenentibus aliis, aliis huc aut

Eadem in
re medicina
& cibus.

aut illuc propiùs accedentibus . Estque prouisum hoc sapienter , ab Opt. Max. Deo, vt, quoniam nostrorum corporum non perennis tantùm futurus erat fluxus , sed & perpetua serie continuata caloris frigidisq; vices, in vna eademque re positum in promptu haberemus remedium, ruinas, vt ita dicam, nostras simul instaurante, simul aestus, algores, squalores, humectationem castigante.

Qui boni
succi, qui ma-
li.

Est autem eorum, ex quibus alimenta capimus, nõ vna omnium proprietates, sed varia admodùm ac penè infinita, in quibus id primum quæritur, quæ res boni, quæ mali succi sint . Et boni quidem succi, si propriè loquimur, sunt qui naturam mediam tenent, aut ad eam accedunt proximè, è quibus sanguis, bene temperata naturæ quàm accommodatissimus, neque calidior iusto, neq; humidior, neque frigidior, neq; siccior, non crassus, non

non tenuis, non pinguis & viscosus, non acriter mordax, amarus, salsus, acidus, breuiter perfectam adeptus mediocritatem, qualem imaginamur in optimè temperata natura, ad quam, velut ad regulam, ceteræ omnes corrigendæ veniunt. Ab hac descriptione quantum receditur, tantus ad malum accessus. neq; tamen id anxie obseruatum vbiq; est, vt in malis haberetur, quisquis ab hac summa perfectione vel tantulum excidisset: sed vt in omni acuta disputatione, sic quærimus hîc aliquid, omni ex parte absolutum, quò se mens nostra, velut ad ideam referat, cùm de his rebus cogitabit, quarum naturam, etsi est exposita sensibus, non potest ad plenum consequi. Ergo bonus etiã succus erit, qui sanguinè faciet, non tantùm illum optimū, sed notabili atque euidenti vicio carentem. neque parua rei magna est hîc habenda ratio:

ratio: vt si est crassiusculus, si pingui-
 culus, potest adhuc in bonis esse. Itē si par-
 uo momento inclinatur ad calidum, frigi-
 dum, humidum, siccum: nam qui maiori,
 certē ille in malis, & qui acriter mordet,
 qui acidus, qui falsus, qui amarus. Scire
 autem licet, quem omnes homines de mo-
 re sanguinem appellant, non illum esse
 quem medici cogitant, simplicem ac sin-
 cerum, sed permixtum quid, & ex mul-
 torum, bilis, inquam, amaræ & acidæ,
 & pituitæ, & tenuis cuiusdam, instar
 aquæ, humoris, & ipsius puri sanguinis
 confusione compositum: nec optimū esse,
 qui nihil horum habeat, sunt enim ma-
 gno vsui, sed qui iustissimo & animantis
 naturæ conuenientissimo pondere tem-
 perata omnia. Ergo bonus sanguis nec
 pituita carebit, nec bile, nec seroso illo
 excremento, sed cū eorum cuiusq; tan-
 tum habeat, quantum animantis natura
 postulat,

postulat, certè puri illius sanguinis partem habebit multò maximã. Iam si quid de ijs quæ cum puro sanguine permiscetur, suum non tenebit modum, non statim par erit, vel sanguinis vicium, vel corporis noxa: sed in utroque bilis genere maior, in pituita minor. Naturalis enim pituita, quam intelligimus nec sal-
sam, nec acidam, sed vel insipidam, vel dulcem, in sanguinem excoqui potest, & corpori in alimentum cedere. Bilis nec unquam sanguinis formam recipiet, nec nisi paucas omnino partes, ad suam ipsius temperationem propensas alet, idque sanguinis admixti beneficio. Ergo pessimus ille sanguis, in quem alterutra bilis valde redundat: in quem pituita, si quidem multa, nequit sanè bonus esse: si pauca, non nimis valde est improbadus. Ad rem enim pertinet, loquendi libertatem esse aliquam, nec in angustiissimũ omnia

b contrahi

contrahi: molesta saepe & odiosa est, ex-
 quisita ista subtilitas. Itaque cum audi-
 es boni succi quaedam dici, quae sangui-
 nem faciant crassum, aut glutinosum,
 aut subcrudum, haec tibi ratio succurrat,
 non exactissime eum locutum, & pro
 sua liberalitate illis quaedam tribuisse,
 quae nondum adeptae essent: quoniam
 natura, ita comparata videret, ut ea adi-
 pisci possent. Eadem cum improbari au-
 dies, cogitabis ad perfectionem referen-
 dum esse animum. Ita quod identidem
 imperiti factitant, rationem requires
 nunquam, cur medici res easdem, modo
 boni, modo mali succi faciant, & cur in
 tota rerum vniuersitate, vix quicquam
 sit, in quo non aliquid desiderent. Certè
 enim quamuis accuratè obserues, nun-
 quam inuenies boni succi rem esse, quae
 sanguinem gignat, biliosum, melancho-
 licum, salsum, amarum, valde tenuem.

Nam

Nam etsi potest serosum illud ac tenue excrementum, non magno negotio pelli aut consumi, exercitatione, labore, frictiōe, inedia, sudoribus, vrinis, balneo, alijsq; rationibus, non videtur tamen bonus esse succus, in quo alimenti nihil est, aut cerè minimum.

Non omnis fert omnia tellus, rectè. Quæ res ex quibus rebus alimentum capiatur. Magni enim refert, quæ res ex quibus rebus alimentum capiatur: & per totum mundum longè latèque fuse sunt admirabiles quaedam proprietates, pro quarum diuersitate, res inter se faciunt aliquid, & ferunt. Struthocamelum accepimus ferrum deuoratū coquere. Vis est, inquires, in eo caloris maxima. Etiamne quàm in Leone maior! non opinor. Sed caret Leo $\sigma\upsilon\mu\tau\alpha\delta\epsilon\iota\alpha$ illa, quam propriã habet Struthocamelus cum ferro. Et quanquam non eò semper confugiendum, si causa queritur, cur hoc cibo

b ij

vtatur

utatur homo, ab illo abstineat : tantam
 tamen eius vim esse creditum est, ut ea
 si absit, cassa futura sit omnis elemen-
 tarium qualitatum, in quibus agendi vim
 ponimus, efficientia. Ex quo intelligi
 debet, certa quadam esse rerum genera,
 in quibus sit nutriendorum hominum na-
 tiva proprietates : non tamen ex æquo in
 omnibus, ut nihil intersit cuius generis,
 quantum, quo tempore, quo loco, quo mo-
 do sumatur. Habent enim hæc necessa-
 rias observationes multas ac impedi-
 tas, quæ omnes velut à duobus fontibus
 manant. Nam veli nobis semel incu-
 buit, illa quam dixi, cibi portionisq; ne-
 cessitas statim alia sexcentæ suboleue-
 runt, ut rerum malarum vber proven-
 tus esse consuevit, partim inscitia, partim
 penuria, partim intemperantia, sæpe gra-
 uiterque peccantibus. Sed omnis mali
 providentia, duabus in rebus, ut dixi,
 posita

Obseruan-
 da in cibi et
 potionis
 usu.

posita est, statu corporis, & utendi cibi
 potionisque natura: à quibus nunquam
 non petendum consilium. In his duobus
 ut quisq; peccabit rarissimè, ita optimus
 erit vitæ magister. Et corpus quidem
 ideo principem tenet locum, quia nisi co
 gnita eius affectione, de cibo & potio
 ne statui nihil potest. Nam si suæ substan
 tiæ iacturam tantùm fecit, ea conveniēti
 cibo potioneque pensanda. & si magna
 fuit ea iactura, multum alimenti: si par
 ua, capiendum parum. Si quid illi fortè
 aliud accidit, ut si incaluit, si frixit, si
 squalidum aut vdatum est, si soluto aluo
 languet, si stricto angitur, si crassi aut
 crudi succi copia grauis est, si spiritu in
 flatum corpus turget, si venas ceteraq;
 conceptacula, & spiracula, crassus, len
 tus, multus humor angustijs impeditas
 tenet: horum omnium quodcunque erit,
 leue utique & exiguum, & intra sani
 b iij tatis

Consilium à
 corporis sta
 tu, & uten
 di cibi natu
 ra petendū.
 Ex affecti
 one corpo
 ris de cibo
 & potione
 statuēdum.

ratis fines, cibū dari cōueniet, quo simul
 sustēterur corpus, simul ab vrgēte malo
 leuetur. Quod posterius, quāq̄ est medi-
 cina p̄priū, cibo tamē attribuitur etiā,
 Dei prouidētia, vtroq; in idē incurrēte.
 Neque hac medicina parte alia est vlla
 vel vtilior, vel antiquitate ac dignitate
 prastātior, quae valetudinē non optimā
 modò tuetur, sed aliqua etiā ex parte
 labefactatā erigit ac sustinet. Perfe-
 ctissima omnino ac tēperatissima natu-
 ra vitā ita moderatur, vt eā in suo statu
 cōtineat, omniū rerū quae huc pertinet,
 vsu: cibi, potionis, aëris, frictiōnū, exerci-
 tationū, balneorū, quietis, sōni, vigilia,
 veneris, studiorū & affectuū animi, &
 quaecunq; aliae in plena, ac iusta, de tuē-
 da valetudine tractatione exponuntur.

Natura in-
 temperata.

Quae citra hanc perfectionem substi-
 tit, illi viam ostendit, qua sit ad eam per
 ocium & bonae valetudinis tempus con-
 tendendum.

tendendum. Docet enim, quoniam in mediocritate illa perfectio consistit, omne immoderatum castigandum esse, conuenienti ac tempestiuo earum rerum usu, quas ante posui. Est autem conueniens, per contraria à medio utrinque ex æquo remota. Iusto calidiori corpori remedium est, in rei usu, tanto frigidioris iusto, quanto ipsum corpus est calidius. Impeditis vijs, crasso & lento succo, querendus tenuis succus & abstergens, sic ut quàm crassus ille est & lentus, tam sit hic tenuis & abstergens. Hæc exempla ad alia transferenda sunt: nam locum de corporis statu aut affectione, spaciosum sanè, & totam de tuenda valitudine disputationem complexum, prætercurro tantum, indicans vnde petendum consilium, cum alijs in rebus, ad sanitatem pertinentibus, tum in cibo & potione, de quibus in hoc libello specialis disputatio est.

b iiij . neq;

neque habeo necesse in eo recensere omnes mutationes, quas corpus humanū vel naturæ lege, vel rerum extra ipsum positarum consuetudine, subit: iam enim antè testatus sum, me non alia dicturum, nisi quæ in hoc libello fortè desiderari poterant, & quæ ad memoriam ac perspicuitatem facerent. Itaque hunc locum vno addito, concludam: Suas esse quorundam hominum singulares proprietates, quarum vis tanta, vt sint, quibus rerum optimarum sola appellatio, nauseam faciat: pessimarum vsus, innoxius sit: ad remque maximè pertinere, vt suam proprietatem quisque norit, ne sui ignoratione, immedicabile quid committat: & hîc de alimentis dici, quæ longa experientia cum ratione coniuncta, in bona natura obseruauit, nullo singularis illius proprietatis respectu.

Hæc de corpore, transeamus ad cibos.

Singulares
quorundam
proprietates.

bos. Omne id quo alimur, vel ex anima Ciborum
 libus, vel stirpibus è terra natis sumi- materia.
 tur: nolumus enim hoc tempore spino-
 sam & controuersam de aqua & aëre
 questionem instituere, in qua exercen-
 da, ostentationis fortè & acuminis mul-
 tum, fructus certè parum esset. Ad horù Quibus mo-
 vires cognoscendas adferimus primùm dis cogno-
 sensus, gustandi, olfaciendi, videndi, tan- satur alimē-
 gendi, vt ex odore, sapore, colore, duri- torum uis.
 tie, mollitie, certo corporis habitu, cras-
 sioris, tenuioris, grauioris, leuioris, rari
 & subinanis, aut spissiùs compacti, fri-
 abilis, aut lento velut glutino tenacis,
 aut in his omnibus medijs, quam agendi
 in nos facultatem, habeat res quæque,
 ratione colligatur, confusa illa quidem
 principio ac dubia, sed cui distinctionem
 ac certitu linem, vsus experientiaq; ad-
 iungant. Dati enim à natura sensus, ad
 declinanda quæ nocitura videbuntur, &
 ad

ad res ad vitam necessarias, inquirendas ac parandis, neque temerè quid occurrit vtile corpori, quod sapore aut odore ingrato veniat. Et quoniam omnis cibi proprium est alere, sciendum est, in ijs genera quaedam esse firmissima, id est, ex quibus alimenti plurimum, quaedam infirmissima, quaedam media. & firmissima robustissimis conuenire, infirmissima imbecillis, media mediocriter firmis. & de infirmissimis minori periculo plus assumi posse, in valentissimis maiorem temperantiam requiri. Ergo firmissima sunt, crassa, compacta, graua, viscosa, succulenta, & plurimo atq; optimo succo alunt, si quidem à nostra natura nihil alienum habent: id quod & ex odore, & sapore, sed magis experientia precipitur. Vt enim suauissimus est cuiusq; rei odor, & iucundissimus ac dulcissimus sapor, ita in ea est optimi succi plurimū.

neq;

**Triples ma-
teria diffe-
rentia.**

**Firmissima,
infirmissi-
ma, media.**

neque quicquam nos alit, quod dulcedi-
ne omnino carcat. In salsis enim, amaris,
acidis, acerbis, austeris, acerbis, medici-
nae multum, alimenti parum est: tantum
utique, quantum adiuncta dulcedinis.
Infirmissima cōtraria omnia, ut tenuia,
rara, subinania, leuia, abstergentia prae-
humida. Inter haec duo, medium tenuit
media materia, cuius usus est securissi-
mus. Ferè autem accidit, ut quo poten-
tior quaeque materia est, eò & difficili-
us coquatur, & tardius transeat, cum
per ventrem, tum per venas, & alimen-
tum cocta praebeat durabilius, ac minus
dissipabile. In infirma, contraria eodem
modo respondent. Atque etiam valen-
tissimae materiae periculum adiunctum
est, ne corpus supra modum impleat, aut
eius obstruat vias: inualidae, ne id sub
ea contabescat, & consumatur. Neque
ignorari debet, in omni genere, bonos
malosq;

malosq; inueniri succos, qui quales sint, ante diximus, & ad eos efficiendos, caeli solique vim esse maximam: nam caelo et si alia alio delectantur, meliora tamen omnia, claro, puro, subtili, libero, temperato, quam contrarijs modis affecto, id est, crasso, caliginoso, concluso, aestuoso, rigido, siticuloso, praehumido. Item solo nec praepingui, nec macro, nec vliginoso, nec arido, nec calore, nec frigore pusto, sed in his medio, & salubri aura exposito, et earum rerum feraci, quae res sunt omnibus in eo vitam degentibus accommodatissima. Scire enim licet, nec ortarum et terra stirpium, nec animalium succos, in penuria aequè bonos esse, atque in vberere & lato pabulo. Itaque in primis expetenda bene habita, in quibus nec ad superuacaneum humorem nauseas, nec bonum desideres. Atque haec quidem ad omnia genera pertinent, ad animantia, ad fru-

Coelum.

Pabuli penuria aut copia.

In bene habitis meliores succi.

ad fruges cereales, ad arborum, fruticum, herbarum fructus, ad radices, folia, cauliculos, flores, semina, succos vel sponte manantes vel expressos, breuiter quicquid edendo est. Nam & quæ sub eadem sunt specie, magna, præter hæc, discrimina recipiunt, de quibus ea tantum attingam, quæ obseruari magnum est operæ precium. Ergo animalia inter se differunt, pro sexu: mares enim feminis calidiores & sicciores: ut tauri vaccis, hirci capris. Et quatenus exacta, aut non exacta sunt. Suauior enim & iucundior est cæctorum caro, eoque melior: nam suauia & iucunda, natura facilius & coquit, & in sanguinem vertit, & digerit in corpus, & eo alimento, maiori cum voluptate, tum bono fruitur. Item quia mansueta sunt aut fera, quæ differentia etiam in plantas cadit, sed contraria naturæ lege: nam erraticæ

Differentiæ
in eadem
specie.

In animalibus.

raticæ plantæ, pleræque omnes, minus
 alimenti, eiusque deterioris reddunt. Fe-
 ræ, cicuribus præstant: cælo enim fruun-
 tur puro, ac libero, & cibum edunt, in
 quo humoris superuacanei minus, quod
 facile illis est consumere, noctesque di-
 esque discurrentibus per saltus, per syl-
 uas, per valles, per montes. In ferarum
 voce contineri volo etiam campestris ac
 montanas & syluaticas volucres, quan-
 quam id improprie fit. Cæteras sciens
 prætereo, quæ vel in generales incidunt
 vel in hoc libro à Galeno explicantur: ut
 ab ætate, pro varietate partium, pro ge-
 nere pabuli & educationis, pro corpo-
 ris habitu pinguis, macri, duri, mollis,
 spissi & coacti, rari & inanis, & si que
 aliæ sunt. Iam in seminibus impro-
 bantur, tum minuta & emaciata, mem-
 brana ea vestiente, aut nimis appressa,
 aut corrugata, tum prætumida & inani
 quadam

In semini-
 bus.

quadam vastitate inflata. illis enim de-
 est, his superest humor, non ille quidem
 bonus, sed aquea tenuitate vituperabi-
 lis, & tempore si ferre possunt, partim
 excoquendus, partim exhalandus. Lauda-
 tur mediocritas, quæ ad maius ac pleni-
 us inclinat, nec digitis cedit, intenta vn-
 dequaque membrana, quæ pro tegumẽ-
 to est. Sed & condiendi parandiq; Condiendi
& parandi
ratio,
 differentia latè patet, nec alibi clariùs
 relucet sapientia structorum, hac arte
 castigata omni intemperantia, vt simul
 melior, simul iucundior veniat res. Aquo-
 sus & inutilis humor calidis siccisq; re-
 primitur: crassus & lentus, tenui &
 abstergente, vt ex contrarijs intempera-
 tis, noua quædam temperatio existat.

Ergo beluæ marinæ, & grandissima
 quæque pedestrium animalium sale con-
 diuntur, ebibituro inutilis humoris re-
 dundantiam, & reliquas partes contra
 putredi-

putredinis iniuriam coacturo & siccato. Ita recens maētatis salsamēta praestant, non illa quidem veterrima, sed recentia etiamnum, aut mediæ ætatis. Et quæ salem non ferunt: pridie, aut tertio ante quàm edantur die, maētari, & aëri in quem tenue excrementum expirēt, exponi consueuerunt: obseruatúmque ea friabiliora, & suauiora, & leuiora reddi. Hyssopi, satireiæ, saluiæ, origani, thymi, roris marini, maioranæ, foliorum lauri, petroselini, apij, sinapis, porri, cepæ, allij, piperis, zingiberis, nucis moschatae, caryophyllorū quo pertinet vsus, si non ad castigandum crassa, frigida, humida, lenta, instantia, ad expedienda obstructa, ad cruda coquēda, ad impellenda segnia? nullius enim horū bonus est succus. Et lactuca, portulaca, atriplice, oxalide, peponibus, nōne feruidorum vim, vt freno quodam compe-

scimus?

scimus? Iam quòd elixa quaedam sumuntur, assa quaedam, alia fricta, nihilne interesse putas? Elixæ enim omnia humidiora certè sunt, faciliùs cõcoquuntur, transeunt expeditiùs. In assis & frictis, siccior est & valentior materia. Itaque pisces humore superuacuo graues, vttiliter friguntur: & porcelli, hædi, agni assantur, & volucrum, quoniã natura infirmiori sunt, multæ. Item acer, amarus, salsus humor, diuturna elixatione, & aqua noua subinde ^{calida} infusa ^{af} elicitor, corpore, quod ipsum cõtinebat, omni ferè qualitate destituto, vt contra Praxagoram & Philotimum disputat Galenus. Ergo brassicæ, lentis, ostreorũ ius decoctum, ventrem ducit, ipsum eorum corpus aut caro, sistit.

Et quoniam in ventrẽ incidi, de quo *Quæ prima mensa.*
dixissem equidem plura, nisi me longiùs
excurrisse sentirem, duxi admonendum,
c quicquid

quicquid eũ ciet, prima mensa sumi oportere, vt humida, & pingua, & lubrica: quæ vbi quis ederit, quietè ille inambulare debet, molli & cedèrè solo, vt salsa etiam, & acida, & abstergètia. Idèmq; eorum esse tēpus, quæ ipsum tenèr, quod genus austerorum & acerborum est, & omnino crassorũ in quibus nulla nec acrimonia, nec mordacitas. Item

quæ vrinam mouent, opportunè in primis dantur, nam si in postremis venirèt, penetrabilis eorum subtilitas, quæ se celeriter in venas insinuat, crudum etiamnum succum præproperè secum abriperet. Hac omnia in idem tempus, non in eandem cœnam incurrunt: nisi si quis est tanta amentia, vt grauissimam naturæ vexatione, contrarios motus eodem tempore cieri velit. Ventrem enim mouentibus, non ea modò, quæ ipsum cohibèt, sed & quæ vrinam cient, & quæ vomitum,

Cauendi cõ-
trarij natu-
ræ motus.

tū, resistūt, mouētis naturæ impetu ad se conuerso. Quæ causa est, cur ad alui deiectionem crassiora, ad vrinas ciundas tenuiora expetantur, subtilia venis admittentibus, non item crassa. Atque etiam res sunt quædam, contrarijs viribus præditæ, vt mouendi & sistendi alui, quod in brassica modò, & lente & ostreis annotauimus.

Austera & acerba, magno cùm ven- Postrema
tricoli imbecilli tum capitis bono, in po- mensa.
stremam mensam reseruantur. Ad hunc enim modum illo confirmato, hoc nec humoribus tentatur, nec vaporum exhalatione. Fuêre qui demirarentur, sumptis postrema mensa, austeris, ventrem incitari. Sed non animaduertebant, se iam primâ edisse, quorum esset ea efficientia: & austera imbecillo ventri robur addere, ad persequendum illum deijcientis naturæ impetum, in quem à prioribus

c ij ribus

ribus illis iam incitata, ipsa vltro ferebatur. Nam qui austera prima mensa edet, profectò sentiet, morandi alui naturam illis inesse.

Aer & a-
qua. Concludam hanc disputationē, aëre
& aqua: quæ propter plurima maximæque ad degendam vitam commoda, silētio se non patiūtur præteriri, & in quibus hoc singulare, quod non vt balnea, vinum, cibus, exercitationes, quies, somnus, vigilia, Venus, alijs alia conueniunt, ita & aqua, & aër: sed quæ optima est aqua, quique aër saluberrimus, illorum vsus omnibus expetendus est. Ergo vitalis iste aër, quem trahimus reddimúsque vicibus à primo ad extremum vsq; vitæ momentum continuatis, optimus est, si purissimus, clarissimus, liberrimus, temperatissimus. qualis quem nec stagnorum, nec paludum, nec populosam urbem præterlabentis fluminis, nec barathri pestilens

pestilens aura inficit, aut caliginosa obscurat : in quo nihil putrescit, non animal, non fruges, non legumina, non olera, non fimus, qui nec appulsu solis exarsit, nec abscessu obrigit, qui salutarē ventorum adspiratum recipit, à septentrionibus præcipuè & oriente, aprico et mediocriter acclivi loco : nam quem ardui vndique cingunt montes, propterea in malis habendus, quòd facile omnia in eo putrescunt & præfocantur. Optimus hic aer omnibus sine exceptione salutaris: contrarius, omnibus æquè perniciosus. Calidior autē tantum, frigidiorve, utilis esse potest cōtrario modo affectis.

Iam & aqua purissima ac limpidissima esse debet: omnique odoris & saporis vicio carere. Nam in aquæ virtutibus est τὸ ἄσπορον, quod tum intelligimus, cum omnium qualitatū expers est, nulla nec salis, nec cœni, nec aluminis, aut

sulphuris, aut bituminis, aut ferri, aut
æris, significatione: ea enim iucundissi-
ma in potione erit. Sed virtutes eius
præcipuæ sunt, si leuissima & tenuissi-
ma est, si præcordia quã ocysimè trãsit,
si celerrimè tum incalescit, tum refrige-
scit: quæ cui adsunt, non est quod an-
xie laboremus, vnde petita fiet, et si ad
rem etiam id pertinet. Nam in fontanã
illæ virtutes sæpiùs conuenire solent,
præsertim quæ in oriëntem excurrit, aut
quæ per longum tubum, vel puram ter-
ram percolatur. Pluvia leuis est illa
quidem, & calorem frigusque promptè
recipit, sed spurcarum rerum colluie sæ-
pe inquinatur, & magnam, accuratã-
que diligentiam requirit in excipiendo
& reponendo: deteriores sunt fluuia-
lis, putealis, & stagnans: de fluuijs Ni-
lum excipiunt. Sed in omni genere quæ-
rendæ illæ notæ sunt, quas antè posui,
de

de quibus quò plures inuenies, eò meliorem: quò pauciores, eò deterio- rem habebis aquam.

Hæc de cibus habebam, quæ in genere dicerem: & quæ si in memoria tenebis, & hunc Galeni libellum adieceris, næ tu non desiderabis magnoperè longas & ambitiosas aliorum de cibo & potione disputationes, quibus libros suos de tuenda valetudine, contra veterū exemplum, totos implent, perinde atque si de toto securus esse possit, qui

partem vnā aliquam te-

neat. Vale pater opti-

me diu ac fœlici-

ter. Lutetia

tertio Id.

Iul.

Anno M. D. XLVI.

c iij

CL.

CL. GALE-

NI DE BONO ET MALO

succo, liber vnus, Sebastiano Scrofa
interprete & castigatore.

VAE IAM MVLT-
torum deinceps anno
rū continuatione, per
multas quæ Romanis
parent gentes, gras-
sata est^a fames, eui-
denter, nisi si quis planè insensatus est,
ostendit, quantam ad morbos faciendos
vim habeat malus succus. Nam cūm ci-
ues pro more, quo solent æstatis tempo-
re, quantum frumenti in totum annum
satis erit, parare, quicquid erat tritici,
cum hordeo, fabis que ac lentibus, in vr-
bes conuexissent: de cæteris fructibus
cerealibus, illa rusticis reliquere, quæ le-
gumina

gumina appellant: quorum tamen etiam ipsorum, non parvam vim in vrbes importarunt. Ita cōsumptis hyeme, ijs quæ reliqua habebant, rustici homines toto vere, mali succi cibis vti coacti sunt, arborumque ac fruticum extrema, ac germina esse, bulbosque insuper, & radices stirpiū, quarum malus est succus. Cūque se, prout cuique copia erat, agrestium olerum omni genere, ad saturitatem usque explerent, virentesque herbas totas elixas esset, quas nemo, ne periculi quidem faciundi causa, vnquam antè gustasset: conspiciere in ipsis erat, nonnullos quidem vere extremo, æstatis autem principio tantum non omnes, vlcibus in cute scatere, quorum non esset omnium vna species. Nam alia erysipelatis, alia inflammationis, alia herpetis, alia impetiginis, alia lepræ, alia psoræ speciem præ se ferebant. Atque hæc quidem

mitissima

mitissima erāt, quæ in cute efflorescētia
malum succum ex imo corpore, ac visce-
ribus exhauriebant. Fuerunt enim in
quibus & carbunculorum & phagedæ-
narum cum febribus cerneretur species,
eāque multos interemēre, longo tempo-
re, vix seruatis paucissimis. Iam & sine
vlllo cutis malo multi in febres incidēre,
in quibus aluo reddebant quæ graui-
ter olerent, quæque morderent, & abi-
rent in tenasmos ac intestinorum tormi-
na, vrināsque acres, graueolentes &
ipsas, vesicāmque in nonnullis exulce-
rantes. Fuerunt & de quorum morbo,
iudicatum sit sudoribus, ūsque graui-
ter olentibus, aut abscessibus ad putre-
dinem propensis. Quorum omnium, qui-
bus nihil accidit periēre omnes, aut cum
euidenti inflāmatione alicuius visceris,
aut februm vi simul^b ac inuincibili dif-
ficultate. Cūmq; in paucissimis quibus-
dam

dam à morbi principio, venam secare au-
si sint quidam medici (neque enim ab re
erat, quòd hoc præsidio cunctanter ac ti-
midè vterentur, labefactatis iam antè
viribus) nullum vidi qui bonum vt è sa-
no corpore sanguinem funderet: sed vel
immodicè rufum, vel serosum, vel nigri-
orem iusto, aut acriorem, & venã ipsam
inter effluendum vrentem: vt difficile
proinde esset, vulnus ipsum cicatrice in-
ducere. Neq; defuère symptomata, cum
febris, quæ bonam mentem turbarèt,
vigiliàsque & graues accerserent som-
nos, potissimùm in ijs qui obierunt.

Mirum autem videri non debet, si con-
trarijs tum morbis, tum symptomatis,
correpti sunt, qui inter se differrent non
modò natura, aut etate, sed & antè a-
ctæ vitæ ratione, & cibis, quos quisque
in fame ederat, contrarijs facultatibus
præditos: ea enim omnes edebant, quo-
rum

rum habebant copiam. Sed cùm non es-
set eorundem omnibus copia, edere ali-
cibos, quorum acidi aut acres, aut salsi,
aut amari essent succi, alij, quorum au-
steri, aut acerbi, aut manifestè frigidi,
aut valde humidi, aut viscosi, aut ^ave-
nenosi. Itaque noui, qui mortem statim
obierint, ex fungorum esu, aliòsque ex
cicutarum aut ferularum: ac non paucos
qui vix tandem seruati sint.

a Grassata est fames.) Id malui, quàm quod
quidam secuti sunt, pestilentia: tota enim earum rerù
quas postea exponit historia, cum fame magis quàm
cum pestilentia consentit. Penuria ad malos cibos uè-
tum, unde uiciatis succis, ea extitère mala, quæ nomi-
natim recenset, erysipelata, inflammationes, herpe-
tes, impetigines, psora, lepræ, carbunculi, phagede-
næ: quorum etsi quedam in pestiferis etiam morbis
apparent, non tamen, uel semper, uel in omnibus ita
usu uenit. Sed hæc quæ antè posuimus, penuria, in-
quam, malorum ciborum usus, succorum uicium, mor-
borumque ex ijs soboles, necessario inter se nexu co-
herent, ut unoposito, cætera sequi necesse sit, nisi si
cuius actioni maturè obsistitur. Ago enim de natura
cuiusque libera efficientia, quam constat arte impe-
diri

diri posse. Ergo cū uellet concludere, succorum uim esse ad morbos faciendos magnam, sumpsit id quod omnes fatentur, è malis abis malos esse succos, è malis autem succis, uarios morbos nasci, non sibi sed rerum historie credi uoluit. Harum rerū non esset tam apta conclusio, si pestilentiam legas. Ut taceam nullam hīc esse pestiferæ contagionis mentionem, & longi temporis esse, cū multos statim rapiat pestifera lues. Deinde quid ad hanc luem, quosdam edisse acutam, fungos, ferulas? Nempe adigebat eò penuria. Sed utrum uolet sequetur quisq; erroris occasionē præbuit Græcarum uocum similitudo, λοιμὸς & λιμὸς, quarum hæc famem, illa pestilentiam significat.

b Inuincibili difficultate.) Græci κακοῦθραον appellant, ubi tanta est mali peruicacia, ut nulli medicorum diligentia, nulli medicina cedat: extrahitur id omnino in tempus, & quotidie magis ac magis inualefcit, nisi maturè, autè, & commodè curetur. κακοῦθραον uulgo conuertunt maligna, nos alibi male morata & intractabilia.

c Et graues acerserent somnos.) ἡ κατὰ φύσιν inexpugnabilis procliuitas, quæ ad graues fert somnos, qualis ærnitur in frigidis & humidis cerebri malis.

d Aut uenenosi.) ἡ φαρμακώδης, pharmacum Græcè & Latine uenenum, uoces sunt mediæ, id est, quibus significatur & salutaris & mortifera medicina: sed hoc loco mortiferarū exēpla statim subiecit.

Ergo

Ergo cæteri omnes mortales, ratione in consilium adhibita, illud evidens esse censebant: vt extrinsecus exulcerationũ formæ variæ, varia tumorum genera existebant, inflammationis, œdematis, erysipelatis aut scirrhi specie, sic & in intestinis partibus, quæ principales sunt, posse totidem affectiones fuisse. Solis illis occacata erat ratio, qui ab Hippocratis doctrina de succis deficientes, quiduis potius quàm succos caussari audet. In quibus tamen fuere, qui clam apud me faterentur, se conspiciere quidem satis, quàm pernicaciter cum Hippocrate agerent, qui succos negarent, nec ad bonam valetudinem, nec ad morbum bene aut malè facere posse: pudere tamẽ, iam exacto quinquagesimo ætatis anno, ad Hippocratem transfugere: ita enim futurum, vt viderentur, non discipulis modo nocuisse, sed & alijs, qui superiori tempore

tempore ipsorum opera vsi essent. Quin
et vulgò se in precio esse, propterea
quòd vera profiteri crederentur: quæ si
falsa faterentur, ipsos habitum iri cate-
ris indoctiores, neq; quenquã, qui ipsis
antè vsus esset, postea vsurum. Atq; his
quidem dàda est optimo iure venia: ne-
que reprehendendum propositum, sed
miseranda ipsorum est infelicitas, qui
prius quàm iudicare possent, quid doce-
rentur, in malos magistros inciderunt.
Sunt autem illi odio dignissimi, qui per
ambitionem decretorum sectas primi in-
stituerunt. Videntur enim sponte, atque
opera data, familiares fallere voluisse,
non ipsi per imprudentiam, atque inuiti
decepti: cùm nemo ita insensatus sit, vt
ignoret quantum sit malum, si in medi-
camentosas qualitates conuersi sint cor-
poris succi. Nam et illi ipsi contra quos
dicimus, fatentur vel difficile, vel nullo
modo

Rerum oc-
cultæ quædã
proprietates.

modo distingui posse, qui hausto veneno perierit, ab eo cuius morbo affectum fuerit corpus. Nec verò negari potest, quod euidenter conspicitur, succorum vi, quos virulentæ bestiae morsu iniiciunt, de morsum membrum, breui partim contabescere, partim putrescere, partimque inflammationes, partim dolores ingentes experiri: sed nec præsentẽ esse Scorpio perniciem, si quis in eum, bis aut ter, ieiunus despuat. Nam vt sunt naturarum quædam inter se amicitie, sic & inimicie ac pestes. Et amicæ quidem nature alunt: inimicæ contrà interimunt. Ac de ijs multa diximus, cum in commentarijs de naturalibus facultatibus, tum de simplicibus medicamentis. Ad præsens satisfacit eorum expositio, quæ ipsi in fame vidimus. Ac si mihi credere volles, qui neque mentiendi causam vllam habeo, & doleo vehementer, multos esse, qui

se, qui in suis libris valde mentiatur: in-
 uocato primùm Deorum immortalium
 testimonio, exponam ea, quæ longa per
 totam vitam experientia didici. Mihi ^{Pater Ga-}
 enim pater fuit, geometriæ, architectu- ^{leni.}
 ræ, logistica, arithmetica, & astronomia
 peritissimus: & omnibus qui ipsum no-
 rant, iustitiæ, probitatis, ac temperatiæ
 nomine, supra omnes philosophos admi-
 rabilis. Hic ergo talis, mihi, puero qui-
 dem vitæ rationem temperans, à morbis
 immunem seruauit. Sed cùm iam ado-
 lescerem, seque ille pro suo agriculturæ
 studio, rus recepisset: inhærebam equidẽ
 supra † cõdiscipulos omnes, ijs quæ iam † συμφο-
 discere cæperam, non interdum tantum, ^{τωντας le-}
 sed & noctu. ^{gendum, nõ} Toto verò quo matu-
 rescunt fructus tempore, cùm me fuga- ^{συμφυτων}
 ribus fructibus cum æqualibus saturas- ^{τας, ut Ba-}
 sem, autumnò tandem in morbum incidi ^{filiensis li-}
 acutum, vt vena secta, sanguinem fundi ^{ber.}
 leni.

opus fuerit. Tū reuersus in urbē pater,
obiurgatū me, antè acta sub se vitæ ra-
tionis admonuit, iussitq; vt ad eā reuer-
terē, deserta æqualiū intēperātia. Quin
æ sequenti anno, id sibi habuit studio,
vt meam rationem victus obseruaret,
vtque fugaces fructus, non nisi mode-
ratē attingerem. Agebam tum ætatis
annum decimum nonum, quo sine morbo
exacto, eo qui est insequutus, mihi mor-
tuus est pater. Ita cū ad æqualium vi-
tæ rationem rediissem, largo fructuum,
quos maturitatis tempus suppeditat, v-
su, in morbum recidi prioris illius haud
absimilem, vt sanguinem tum quoque
fundi oportuerit. Ac deinde, interdum
quotannis deinceps laborabam, interdū
ex vnus anni interuallo, ad octauū vs-
que æ vigesimum annum: in quo abs-
cessus oborto mihi periculo, qua parte
cum septo transuerso, committitur recur,
ab

ab omni fugacium fructuum genere, me
 abstinere decreui : exceptis duntaxat
 perfecte maturis ficis & uuis, quibus
 tamen ipsis, contra quam antè, non nisi
 moderate vterer. Habebã autem in hoc
 proposito, & alium quendam socium,
 ¶ me duobus annis maiorem. Ita cùm &
 exercèdi corporis animiq; curam habe-
 remus, & bene semper cõcoquendi cibi,
 multos ab eo tempore annos hæctenus,
 immunes à morbis transmisiimus. Sed &
 aliorum amicorum, quicunq; meis ver-
 bis adducti sunt, vt & se exercerent, &
 frugaliter ordinatèque viuerent, omnes
 video, prospera valetudine semper vsos:
 alios ab annis viginti quinq;, alios pau-
 cioribus quidem, sed iam tamen multis,
 vt quisque tum erat, cùm illi persuade-
 rem, se à fugacibus, aliisque mali succi ci-
 bis, de quibus hoc libro differere propo-
 sui, abstineret.

Lege τὸν ἐ-
 μαυτ̄ πρεσ-
 βύτην, αὐτ̄
 ἡμῶν ἐμαυτ̄
 πρεσβυτέ-
 ρων, & πα-
 λὸ πῶστ,
 φρονιζόν-
 τες.

a Toto uerò quo matureſcant fructus tempore,
 cùm me fugaibus fructibus. ὠρεα, ὀπώρεα, ὠρεα Θ,
 uoces πολῶσημοι, id eſt, quæ multa ſignificant: de
 quibus ualde anxie à multis diſputatur. Galenus ὠ-
 ρεω à Grecis appellari dixit, illud anni tempus, quo
 medio Canicula oritur, quadraginta omnino dies du-
 rans: & ὠρεα εἰς fructus, nos conuertimus fuga æs,
 omnes ferens. Eſſe autem id illis nomen impoſitum pu-
 tat, non quòd eorum, in id tempus inadat maturitas,
 ita enim & fruges cereales, ſub eo comprehenderen-
 tur, ſed ut cito corruptibilis eorum natura, certo no-
 mine diſtincta eſſet, ab iis qui in longum tempus re-
 poni poſſunt. Ad hanc rationem optimè quadrat, La-
 tinum, fugacium, nomen. In hoc genere a uarbitam po-
 nit, u. a. uerem, pepones, melopepones, perſia, præ-
 coia, pruna, mora, æraſia, & alia multa, quorum et ſi
 quædam in hyemem aſſeruantur, mutari tamen eorū
 naturam in contrarium contendit, non ut in cereali-
 bus, talem durare, qualis in æſtate fuerit, adepta pri-
 mùm perfectione ac maturitate. Id de ficis & uiuis
 quæ paulò poſt in ὠρεα οἰε recenset, incommodius ui-
 detur dici poſſe. ὀπώρεα ſignificat cùm illud ipſum
 tempus, quod ὠρεω appellari dixi, tum natos in eo
 fructus, præcipuè ficum & uiuam, ſed & omnes tamè
 mollioris corticis, quibus altera ex parte ἀκρόδραα,
 quas nuæ uocari, quibusdam placet, reſpondent.

Ergo quibus ante cibos ſe exercere
 licet,

licet, non tam valde exactam rationem
 victus requirunt: quibus per negocia id
 negatur, rationem vitæ illi sequantur,
 necesse est, non tantū minus obnoxia ma-
 lo, ^a sed & inuentis ad valetudinem tu-
 endam medicamentis vtantur. Est autē
 plebis huiusmodi ferè conditio, vt neque
 se ante cibum ritè exercendi, neque cibi
 in tempore sumendi, neque eius bene cō-
 coquendi, satis magnam habeant facul-
 tatem: quare nec fieri potest, vt à morbis
 tuti sint, nisi alui per interualla ducen-
 di prouidentia, & potētioris etiam ali-
 quando purgationis vsu, sanguinéque
 misso in tempore, & opportuna medica-
 mentorum potione, quæ tuendæ valetu-
 dini dicata sunt. Sed qui vitam quietā
 delegere, quique necesse non habent, ad
 principum virorū ianuas, ante diem sa-
 lutatum ventitare, neque cum in opere
 necessario sudarunt, refrigescere, † ne-
 que

Quid inui-
 tæ liberta-
 te, & quid
 in negocijs.

† Lege, μή
 τε λθομέ-
 νοις τισί

d iij

que

ἡσάσαι,
non ἀσά-
μειναι.

que alijs inter lauandum assistere, aut eos domum reducere, actum demum magna festinatione, perfunctorieque ipsi loti, ad cœnam properare: illi, in quã, sunt, quibus primis, rationem victus præscribam, quæ sanguinem ipsis quàm optimū faciat. Deinde conabor & ceteris præcepta dare, quorum est negocijs suis impedita vita: eritque mihi necesse, in hoc toto sermone, memoriam eorum refricare, quæ sunt in tribus libris, de facultatibus alimentorum conscripta.

a Sed & inuentis ad ualeitudinem tuendam medicamentis utantur.) Græci significantius & breuius omnia: Latini quibus hæc ars non fuit magno studio, uoces claras, proprias, & pro rerum uaria natura distinctas desiderant. illi appellant ὑγιῶν φάρμακα, quorum usus in bona ualeitudine tuenda, contra imminentium morborū iniurias, quod genus multa commemorantur, in libris de tuenda ualeitudine: ut oxymeli, diospolitiam, dia trium peperewi, diacalamunthes: & alia multa concoquendi, attenuandi, abstergendi ui pollentia. Addo etiam eccoprota quædam, ad uentrem leniter mouendum: ut est diaconou, hiera

hiera picra, dialoes, filiaula, urticae semē, & alia quae breuitatis studio prætermittimus, pauca exemplis, ad rem qualis sit ostendendam, contenti. Sunt enim, inquam, ὑγιεινὰ φάρμακα, leniores & infirmiores medianæ, quibus labantem ualetudinem fulamus & sustentamus: nam quæ iam collapsa est, medianæ uim requirit maiorem, quam in bona ualetudine nemo impune experiretur. Id genus est de quo Hippocrates diæbat: Ab hominibus sanis, difficile medicinam ferri. Nempe ueratrum, scammonium, sylvatica acurbita, peplion, & quædam ex ijs composita, grauiora sunt, quam ut temerè attingi debeant. Nostri interpretes ὑγιεινὰ φάρμακα conuerterunt in salubria medicamenta, neque reprehendo, sed metuebam, ne cui uideretur ea uox, rei naturam, non satis clarè & distinctè explicare.

DE PANE, ALICA, SVIL-

la carne, & alijs quibusdā boni,

sed crassi & glutinosi succi.

In frumentaceo ergo genere, boni succi cibus est, panis, si quidem purus est, & bene confectus, siue assationem in cli bano, id est textu, siue quæ hanc præcedit subactionem, siue fermenti ac salis mediocrem admixtionem, spectes: hos
 d uij cum

Optimus
corporis
status.

Tragus.

di & incidendi, immoderatus quoque
calfaciendi vis est: caloris autem hæc vis
immodica, solidas desiccatur partes, succos
spissat, ideoque in renibus callosos durat
lapides. Ergo cum præstantissimus sit
ille corporis status, qui est idem optimè
temperatus, quique succorum amplas ha-
bet vias, fieri profectò potest, ut integra
valetudine semper fruatur, cui beneficio
naturæ id contigit, ante cibum se satis
modò exerceat, ^a etiam si quando fre-
quentet crassi succi cibos, qualem esse di-
ximus, tum alicam, tum carnem suillam,
tum furnarios panes, atq; etiam textua-
ceos, in quibus parandis, non ad eò exa-
ctè sint ea seruata, quæ antè præcepi-
mus, quique sint sub textu, intra modum
cocti. Alicæ naturam habet & qui
^b tragus vocatur, in frumentaceo &
ipse genere: sed ventriculi tamen conco-
ctioni resistit obstinatius. Horum as-
similis

similis vis est, & ouorum natura, ^{Qua} ^{Oua.}
perinde atque lac, distinctiones multas
requirit, de quibus omnibus dicitur ac-
curatius procedente sermone. Nam an-
tè quàm eò aggredior, volo, sicuti horum
mentionem feci, quandam velut figuram
describens, ciborum, qui boni quidem,
sed^a crassi, & glutinosi succi essent, sic
& eorum facere, qui se mediocriter ha-
bēt, quorum est natura in medio posita:
eorum qui crassos, inquā, quiq; tenues
succos faciunt, de quibus est à nobis ali-
bi disputatum, vno libro quem fecimus
de attenuante victu. Enimuerò vt bo-
nam istorum partem, medicamenta quis
dixerit iustius, quàm alimenta, sic &
quicquid crassum ac glutinosum succum
gignit, cibus est, & quidem plurimum
alens: & si bene coctus fuerit tum in
ventriculo, tum in iecore, bonum san-
guinem gignens.

¶ Etiam si

a Etiam si quando frequentet.) Impresferunt Græcè, ἐὰν ὅ πλεονάζῃ ποτὲ καὶ τὰ παχύχυμα καὶ ἐλεομάτωρ, id esset: Si quando uerò frequentat crassi succi abos: perinde ac si non continuarentur hæc cum superioribus, sed nouam inchoarent sententiam: quæ sententia quoniam penderet imperfecta, nos paucis mutatis, hoc modo correximus, ἐὰν καὶ πλεονάζῃ ποτὲ, & cætera. Nos rectè fecisse, intelligi potest ex eo quod paulò post sequitur: Homines ergo ciuilibus negocijs non impliciti, & cætera.

b Et qui tragus uocatur.) Ex decorticata olyra generosissima, fit tragus, & ex hordeo ptissana, & alia ex tritico & zea: sūt enim hæc artis nō naturæ.

c Quæ perinde atque lac, distinctiones multas requirit.) Verbis Græcis aliqua subest ambiguitas: nam ijs, præter id quod dixi, illud etiam significari potest, lacti naturam esse trago & ouis similem, boni succi, sed crassi & glutinosi: neque nāhi quicquā succurrit, aut non id probabiliter dicatur, præsertim si discrimina, quod postea faciet, in generibus ponamus. Profectò enim uaccinum lac pingue ac glutinosum est, & ouillū crassum, & tamen boni succi, omne lac. Quare neminem prohibebo, quin hanc sequatur sententiam, neque alteram huic antepono, sed cum non possem utranque, illam in contextu propterea posui, quòd locum in promptu non haberem, ubi claris & expressis uerbis, solum ac per se lac crassi & glutinosi succi diceret, cum sint non pauci in quibus, certis

tis generibus tenuitatem tribuit. Græci si quis fortè
 requireret, sic habent: παρὰ πλεισίω ἢ τούτοις δύ-
 ναμιρ ἔχα, καὶ ἢ τῶν ὠῶν φύσις, ἀλλὰ διορισ-
 μῶν πολλῶν δεομένη, καὶ δά τῶν καὶ τὸ γάλα.
 quæ ita conuerti possunt: His asimilem uim habet,
 & ouorum natura, sed multas distinctiones requirit,
 sicut & lac.

d Quandam uelut figuram describens, ciborum
 qui boni quidem, sed crassi & glutinosi succi essent.)
 Ausus sum hoc loco asfigare Græcam scripturam: e-
 rat enim uiciosa, supposito κακοχύμων pro παχυ-
 χύμων. Sic enim legitur, τὸν διορ τύπον ὑποχά-
 φων τῶν εὐχύμων τε καὶ κακοχύμων ἅμα γλι-
 χροῦται τροφῶν, id est, quandam uelut figuram de-
 scribens, ciborum boni simul & mali, & glutinosi
 succi. Nemo me insimulabit temeritatis, qui posito
 affectu, rem cum æquitate & ratione æstimabit. Est
 enim illa uera. Quæro primū, si εὐχύμων τε & κα-
 κοχύμων coniunctim legamus, & de ijsdem accipi-
 amus dictum, quomodo non magna erit absurditas,
 eosdem abos boni & mali succi esse? Neque enim hic
 apertum esse potest subterfugum illud, quod ab ipso
 Galeno ostensum dicunt: de eadem re sine incommo-
 dia, non diuersa tantum, sed & contraria. Aut osten-
 dant, in his de quibus hactenus egi, uni atq; eidē rei
 id attributum. Quod si separatim esse posita, & de
 diuersis intelligenda placet, cedo ubi ille hactenus,
 uel literam unam scripsit de mali succi cibus? non
 enim

enim adeò multa recensuit, ut eorum difficilis sit enumeratio. Ad hunc usque locum panem inuenio, alicam, suillam carnem, tragum, oua, lac, si placet: nam si quod aliud nomen in præfatione est, nihil ad rem. Quodnā ergo de his omnibus, uis esse mali succi? Ipse enim ait tē quidem, & alij omnes, in optimi succi cibus habēt alicam, & suillam carnem: neque in ijs aliud reprehendunt, nisi quòd crassus est ille eorum succus, & glutinis more tenax. Et quoniam eandem naturam tribuit trago & ouis, eadem etiam de ijs intelligi oportet. Panem uerò, diligenter ac legitime pistum, fermentatum, salitum, coctum, ab hoc etiam uicio immunem facit, cui esset & ipse obnoxius, si quid negligentius feceris, aut omiseris, quod adesse oportuit. Ita uides hactenus omnia, boni quidem succi esse, sed in ijs tamen quedam crassi & glutinosi, eaque esse quorum fecit modò mentionem, alicam, suillam carnem, tragum, oua, furnarios aut clibanitas panes neglegenter factos. In his typum quendam habes, aborum boni simul & crassi & glutinosi succi. Nunc expecta mediōrum, in quibus, succus bonus ille quidem, non tamē uel crassus uel tenuis, & scripturam deprauatam nobiscum corrige ad hunc modum, τὸν διορ τῶν ποτῶν ὑποχράφων τῶν εὐχύμων τε καὶ παχυχύμων ἅμα γλιχρότην τροφῶν. Poteram alias rationes & testimonia citare, sed metuebam reprehensionem prolixitatis: & cui non erunt hæc satis, nihil unquam erit.

DE MEDIAE MATE-
riae cibis.

Scire tamen licet, illos esse cibos, de ^{Cibi mediae} quibus minimè queri licet, qui in medio ^{materiae.} sunt eorum, qui crassos, qui que tenues succos faciunt: quippe qui mediocritatē quandam tenuerint, & in medio constiterint, ab ultimo utrinque recessu ex æquo remoti. Tales sunt optimi panes, qui quemadmodum parari debeāt, multis diximus, libro primo de alimentorū facultatibus: & gallinarum ad hæc, galloorūque carnes, & gallinaceorum, & phasianorum, & perdicum, & columbarum, & atagenum, & turturum, & turdorum, & merularum, & passerulorum, & omnis generis auicularum. pisciūque in super, saxatiliū, littoraliū, pelagiorum, item gobij, murenæ, buglossa, asellus: breuiter omnes pisces in quibus edendis, nihil neque glutinosum,

sum, neque fœtidum aut insuaue senti-
 tur. Sed ad eorum naturam cognoscen-
 dam, multa distinctè dici oportet, quod
 eo loco postea faciemus, in quo dicemus
 de mali succi cibus: nūc enim reliqua ad-
 ijcere volo. Homines ergo ciuilibus ne-
 gocijs non impliciti, quibus & se multū
 exercere licet, & quantum sat esse vide-
 bitur, dormire, crassi glutinosique succi
 cibus, esse possunt: maximè si nulla vn-
 quam eorum copia fecit, vt dexteram
 præcordiorum partem, vel grauem sen-
 tirent, vel tensam. Qui per ætatem, aut
 consuetudinem, se ante cibos exercere
 non possunt, illi se ab huiusmodi cibus
 omnibus abstineant. Sed neque ad eos
 adeant, qui totam vitam in ocio viuūt,
 & pro vehementioribus exercitationi-
 bus, pensiles lectulos in vsu habeant, ac
 deambulationes. Nulla enim bonæ va-
 letudinis maior pestis est, quàm si cor-
 pus

pus ex toto in quiete habeatur; neq; au-
 xilium maius moderato eius motu. neq;
 morbum omnino vllum sentiet, qui pro-
 uidebit, vt neque in cruditatem vnquã
 incidat, neque à cibus moueatur vehe-
 mentiori vlllo motu. Nam vt ante cibos
 exerceri, ad valetudinem tuendam opti-
 mum est: sic pessima omnis à cibus motio.
 Ita enim è ventre, in corpus distrahitur
 cibus, antè quàm coctus fuerit: ex quo
 crudorum humorum magna vis, in ve-
 nis colligitur, quæ omne genus morborũ
 parit, nisi quis maturè anteuertat, vel
 multo labore ipsos dissipans, vel iecoris
 ac venarum facultate concoquens, atq;
 in sanguinem mutans. Itaque qui sani-
 tate sola contenti, bonam illam corporis
 habitudinem, quam gymnasticis esse stu-
 dio videmus, non querunt, securissimè
 illi facient, si^b crassi glutinosiq; succi ci-
 bis parcãt aut abstineãt. Quocirca crassi
 c succi

succi cibos deinceps recensere pergam,
eos de quibus nihil est haecenus dictū,
repetito à panibus exordio.

a Sed neque ad eos adeant, qui totam vitam in
oáo uiuunt.) πλέως δὲ ἄρτοι μὲν αὐτοὶ ὑγι-
ᾶν ἔδωσαν ἐπὶ ταῖς τοιαύτας τροφάς. lego ἄρ-
γοί, id est, oáo finam ἄρτοι quo panes significantur,
non uideo, quid hoc loco faciát. Legi etiam aliabi
ἄσοι, id est, aues. & arte plerique aues uitam uiuunt
parum exercitatum: sed ἄργοί magis placuit, quia sen-
tentiam pleniorē, & latius patentem facit: quae cur
diminuaturs obsecro, aut contrahatur?

b Itaque qui sola sanitate contenti, bonam illam
corporis habitudinem, & cat.) In eundem lapidem
iterum impegerunt, κακοχύμων pro παχυχύμων
scribentes: cuius rei necessarias probationes, ne quis
dubitaret, adferam. Ponamus igitur ante oculos, ut cla-
riora sint omnia, id quod illi sequuti sum: ἀσφαλέ-
σατον οὐκ ἐφείδεσθ' ἅν' κακοχύμων τε ἢ γλί-
χρων ἐδεσμάτων, ὅσοις γε μόνοις ὑγείας ὄζειν ἢ
φροντίζουκ' ἐν ἐξίαις σώματος, ὅπως αὖ δι γυμνα-
σικοῖ ἀουδάξουσιν. Ergo securissimum est, mali &
glutinosi succi cibis abstinere, aut parcè uti, illis pre-
sertim solis qui sanitate contenti, bonam corporis ha-
bitudinem non querunt, qualem uidemus gymnasti-
cis esse studio. Primum enim hac sententia, concedi-
tur, mali glutinosi q; succi ciborum usus, ad corporis
robur.

robur, quo nihil potest, nec cum rei natura, nec cum Galeni sensu magis pugnans dici. Qui poterit enim malus succus, per quem ne sanis quidem esse licet, robustos facere? Nā si ēveξία illa, in qua natura robur intelligimus, ad expedite fungendum officio suo, perfectius quiddam est, quam simplex ac nuda sanitas, qua fronte contendis ad εὐεξίαν, id est, bonam illam habitudinem facere, quod sanitati obfit, cum nisi per hanc ad illam perueniat nemo? & cum illā adipiscatur nemo, qui hac careat? Tu ergo negabis, bonæ ualitudini obesse malos succos? Et quoniam gymnasticorum meminit, quorum omne studium in cōparando corporis robore, age, uideamus quo cibi genere illi uterētur. Certè suilla & graui nec bene fermentato pane, & ceteris id genus: sic enim accipimus. Quare qui eorum morem & exemplum sequitur, cibum edet, non mali, sed crassi & glutinosi succi, quod genus illis in usu erat, & in quod optimo iure, alimenti nomen competit, quoniam ut ab attenuantibus & abstergentibus minimum alimenti percipit corpus: sic à crassis ac lentis plurimum & durabilissimum. nam nec crassa facile consumuntur, & tenaciter hærent lenta. Ita rei natura crassum & lentum, non malum & lentum postulat. Sed ipse author nonne contrà sentit? minimè uerò: nam & antè dixit, crassum & glutinosum succum, plurimo & bono sanguine alere, si in uentre & iceore bene coctus fuerit. & post repetit, id quod iam dixerat, crassis suc-

cis fieri corpus, agrè perspirabile, & renum ac iecoris regione impeditum, ideóque esse abstinendum à iugè eorum usu, etiá si sint alioqui boni: malos uerò succos, quocuis modo esse fugendos, siue crassi siue tenues sint. Audis sine exceptione, omnibus interdici mali succi usu, qualiscūq; tandē ille sit. Siccine igitur ille erit oblitus sui, ut quod aliquibus nunc concesserit, paulò post, idē omnibus neget? Quid quod ipsa conclusio ostēdit παχυχύμων non κακοχύμων legendum. Quocirca, inquit, crassi succi cibos, deinceps rearsere pergam. Nempe quoniam interest eorum, qui sola sanitate cōtenti sunt, ut crassis & glutinosiss succis parcant, faciam, inquit, ut reliquos, de quibus nihil hæctenus dixi, cognoscant: quod erit etiá illis utile, qui robur & bonam habitudinem quærunt, est enim eorum firmissima materia. Ergo cognoscent utrique, sed cognitos, illi fugient, hi sequentur. Tu cogita, si malū pro crasso ponas, quàm apta futura sit, hæc cōclusio. Nolui ex alijs libris accersere testimonia, quod mihi fuisset per facile: hæc enim iudico satis grauia, & de causa & doctorum intelligentia ualde confido. Qui librum suum castigare uolet, reponet παχυχύμων pro κακοχύμων, & μόνως pro μόνως.

DE CRASSIS succis iterum.

Ergo qui panes, nec fermenti nec salis satis habuere, nec in facienda massa
valde

valde multū pisti sunt, nec in textu probè tosti, crassus omnino est eorum succus, & aliqua etiam ex parte glutinosus, vt Praxagoras & Philotimus appellare consuerunt, Græcè κολλώδης.

a Et aliqua etiam ex parte glutinosus.) μετὰ τὸ καὶ γλιχρότητ & ὀλίγον μετέχου : uideo esse qui legerint, ὄντι ὀλίγον, ut sit, non parua ex parte glutinosus. Sed nolui quicquam mutare, quia scio Galenum dixisse, Athleta panem conuenire, qui nec bene tostus, nec satis fermentatus sit, quo si quis utatur de uulgo, crassum & frigidum humorem accumulari, qualis de more crudus appellatur. Estque eum humorem crudum, crassamento & colore similem puri, quod in urinis subsidere uidemus, non tamē ut illud pus, sic & hunc succum crassum, grauiter olere, & uiscosum esse. Ergo iuxta Galenum, ualde glutinosus esse non potest hic panis.

Crassus est, & omnium caseorum, Caseus. ac malus quoque, si sunt inueterati: nam nouelli eo vicio carent. Non tamen vt crassi, sic & glutinosi sunt omnes casei, sed eorum tantū aliqui, ita ferente lactis ē quo sunt natura, cuius sunt differētia.

c iij rentie

rentia non pauca, tum pro animantium generibus, tum pro cibis, quos alijs in locis alios edunt. Atque ut vaccino in alijs gentibus, sic caprino apud nos utuntur plurimum: est & ouilli non infrequens usus, verum id crassius, asinino hac in re quodam modo contrarium. Vaccinū pingue: caprinum mediocria habet omnia, nam neque valde pingue, neque crassum: ideoque inter alia genera medium est, rerum efficientia, quas in humano corpore facit. Nam serosum illud ac tenue lac, ventrem ducit efficacius, quam corpus nutrit: crassum contra, potentius nutrit, quam subducit. Constat enim lac omne, ex tribus substantijs, inter se dissimilibus, vna serosa ac tenui, altera crassa & caseosa, tertia oleosa & pingui. Nec verò est earum in omnibus animalibus par mensura, sed in camelino atque asinino, serosi illius humoris plurimum,

in ouillo, caseosi: in vaccino, pinguis. In his excessibus, mediocritatem inter alia animantium genera, tenuit capra.^a Nā ipsæ inter se cōparatæ capræ, sub dictas certè differentias cadunt: cum nec illa interim parua sit, quam vel ætas facit, vel pascua, vel anni tempus, vel eius tēporis interuallum, quo propius, aut lōgius ab edito partu absunt. de quibus etiam ipsis multa diximus in tertio de facultatibus alimentorum.

a Nam ipsæ inter se comparatæ capræ, sub dictas certè differentias cadunt.) Quas cedo differentias? Aliud lac, alio lacte tenuius, crassius, pinguius: ut in diuersis animantium speciebus, euidenter apparet. Nam uacānum pinguius, ouillum crassius, asinum tenuius. Caprinum in his medium tenet, ut neque crassius, neque tenuius, neque pinguius dici possit, si quis cum alijs illis animantibus comparet. Nam ipsæ inter se capræ, si singulæ cum singulis conferantur, habebunt sanè, aliæ alijs tenuius, crassius, pinguius lac. Quæ ratio etiam ualet, in aliarum specierum suis quarūq; indiuiduis. Reliquæ differentie ualde petantur, obscurum non est. Sed hæc, quæ collatis inter se, unius speciei indiuiduis oritur, ideo mihi indianda

e iiij uide-

uidebatur, q̄ à quibusdam ignoratū animaduertē.

Nunc id dixisse satis erit, parū tu-
tò sumi caprarū lac, sine melle, propter-
eà, quòd multis, qui solum ipsum bibe-
rint, in ventre coagulatum, mirum quā-
toperè hominem grauet ac suffocet. At-
que hoc etiam admirabilius, quòd con-
creto in grumos sanguine, siue in vulnus
is influat, siue in ventrem, siue in ali-
quod intestinum, vsu venit: nam & exol-
uuntur, & algescunt, cum paruo ac ma-
lo pulsu. Quinetiam concretus in vulne-
ribus sanguis, causa est, cur oborta pu-
tredo, vicinas partes sanas statim inua-
dat. Quam igitur ob rem, succus ille, qui
est nobis omnium accommodatissimus,
vbi refrixit, tam grauius nos afficiat,
non parua est illa profectò quæstio: sed
ex hoc tamen certè euidenter intelli-
gitur, quantam vim habeant, malorum hu-
morum qualitates, quas veluti rem ali-
quam

Lac aut san-
guis concre-
tus.

Pro ἐπι-
γενομένῃς,
mallem ἐπι-
εαίνομένῃς

quam leuem, medici quidam contemnūt,
 eos, qui se ita sentire, primi finxere, se-
 quuti. Lac ergo à quibusdam bibitur,
 iniecto, ne in caseum cogatur, melle, &
 aqua, & tertio loco, sale. Est autem ad Lac opti-
 faciendam succi bonitatem, præstantis- mum.
 simum, bene habitorum animalium lac,
 si quis statim vt emulctum est, bibat. Sed
 quod multum diuque est elixum, id cras-
 sum valde succum facit, maxime si cum
 farina triticea elixes, aut cum milio, aut
 cum amylo. E caseis omnibus, crassus Caseus.
 est succus, insuperque è vetustis malus:
 recens autem coactos, prima mensa, ad
 aluum ducendum esse licet, cum melle,
 nam & minus crassus est eorum, quam
 veterum succus, & nullo pacto malus.

Serum verò illud, quod ex ipsis dum Serum.
 concresecunt ac premuntur, defluit, satis
 efficaciter aluum ducit. Placenta quo- Placenta.
 que quam quis è lacte aut caseo facit,
 crassi

crassi succi est cibus, ac proinde vias in
iecore obstruit: neque dissimilis est, ex
semila & lacte, aut quæ aliquid recipit
ex ijs, quæ lagana & rhyemata vocant.
^a Nec minus est in ijs crassus succus, quæ
parantur ex semila & musto, in totum-
que ex triticea farina. Quin & ipsa per
se lagana ac rhyemata, omnèque ex tri-
tico pistorium, sine fermento opus, præ-
cipuèque addito caseo, valde crassi est
succu. Videntur autem mihi, quæ nos la-
gana & rhyemata, veteres cõmuni itri-
orum nomine appellare.

a Nec minus est in ijs crassus succus.) Hic ter-
tius est locus, in quem irrepsertant κερόχυμα pro
παραχύμοις. Sed nos motis malis succis, simul
crassos in suum locum restituimus, simul placentas à
noxe infamia uindicauius. Earum enim succus, ce-
tera bonus, uniam id uicium habet, quòd glutinosus
est & crassus, & uiarum ad iecur & lienem, obtu-
rator: quod & in libro primo de alimentorum facultatibus,
& hoc ipso, duobus aut tribus antè uersibus
dictum est. Neque ulla fert ratio, ut malus, pro cras-
sus legatur: nam qui erit harum succus, non minus il-
larum

larum succo malus, quas omnes non malum, sed crassum succum habere dixerunt? In eodem de alimentis libro, inuenio rhyemata laganis anteponi.

Sunt & cochleæ crassi succi, & quæ Cochleæ.
 cunque oua ad perfectam vsque concre- Oua.
 tionem, vel elixa vel assa sunt: nam quæ
 in sartagine friguntur, succi etiam vici-
 um contrahunt, & dum coquuntur in
 ventre, vertuntur in nidorem, & reli-
 quos quoque cibos secum corrumpunt,
 vt inter ea quæ non bene coquuntur, pes-
 sima hæc haberi debeant. Quæ verò me-
 diocriter elixa sunt, tremula vocant, me-
 liora sunt profectò, & ad concoquen-
 dum, & ad digerendum in corpus, &
 ad id nutriendum, & ad succi bonita-
 tem. Itémq; sorbilia, mediocriter & ipsa
 elixa, eoque gutturis aspritudines leni-
 entia, quòd nondum concretus, coactús-
 que sit ipsorum humor. Sed & in aqua- De aquati-
libus.
 libus animalibus, quæ^a malacia, id est,
 mollia vocant, loligines, sepia, polypo-
 des,

des, & cætera eius generis, crassum ac glutinosum succum habent, sicut & ^b beluæ marinæ, in quibus thunni: iis autem pelamides moderatiores sunt.

^a Malacia uocant, quæ nec squammas, nec asperam aut testaceam autem habent, sed humanæ instar mollem.

^b Beluæ marinæ quæ & cete. Aristoteli placuit, ut cete uocaremus, quæ integrum animal parent: sed hac lege se noluit obligare posteritas, quæ thunnos ouum parientes inter cete retulit.

Valde crassus est & ostreorum succus, & buccinorum, & purpurarum, & breuiter omnium quæ Aristoteles à testacea cute appellauit ὄστρακός τε καὶ ἰσχυρά, hiattularum, lopadum, pectinum, pinarum, cæterorumque similium. Ac purpuræ quidem & buccina carnem habent duriores, & succi crassioris, cætera humidiores & glutinosiores, atque omnium maximè ostrea. Sed intelligi debet horum omnium succum ventrem deijcere, non secus atque lactis serum: ipsum autem solidum

solidum corpus tardius coqui, & crassius esse, succumq; gignere crudum, crassum & frigidum. Idem etiam in brassica, idem in lentibus euidenter cernitur, in aliisque multis, obscurius, quæ latè persecutus sum, in tribus libris quos inscripsi, de facultatibus alimentorum. Atque alia quidem, quæ crassi succi diximus, omnia viscosa sunt & glutinosa, præter ea quorum est testacea cutis. In brassica & lente, non eadem est succi natura, sed nitrosus, & qui aluum subducit: ut in dracunculo acer & amarus vehementer, in aro vterq; sed obscurior, in bulbis austerus & amarus: quos ubi diu ac sæpe laueris, reliquum erit solidum ipsorum corpus crassi succi. Sed fungiorum omnium frigidissimum & glutinosissimum succum habent, & simul crassum. De quibus solos quidem boletos, neminem strangulasse, sed choleram tamen

Quæ crassa
& non viscosa.

Brassica.
Lentis.

Dracunculus.

Arum.

Bulbi.

Fungi.

men quibusdam attulisse, cruditatis vicio, traditum est: aliorum verò usu, quosdam mortuos, quosdam diarrhœis & cholericis correptos, aut de suffocatione periclitatos, nō procul à morte abfuisse.

- Tuber.** Quod tuber vocant, succum habet illud quidem crassiusculū, non tamen ma-
Amylum. lum. In amylo, eadem etiam succi species. His crassior, nec ipse mali succi,
Nucleus pini. nucleus pineus, id est, ὀκκῶν, quem veteres etiam strobilum dixerunt. In crassis succis sunt & iecur, & renes, & testes: sed iecoris quidem malus non est succus. Renum ac testium non bonus, nisi in gallinaceis præsertim altilibus, & in porcorum caricis pastorū iecore, quod ideo σικκῶτον, quasi ficatum vocant. Lienis, in cæteris quidem animantibus, malus est valde, ac melancholicus succus, in suibus verò minus eius vicij. Cor enim certè substantiam habet alijs visceribus durio-
 rem;

duriorē, fibris que pleniorē. In illis enim
 inter vasa, substantia quadam videtur, Legē αἴμα
 cōcreti sanguinis. In corde, fibræ solidæ, περιπέτη-
 multæ, longæ, non aliter quàm in muscu ῥῶν σαγ-
 lis, quas circum carnosa substantia con- κώδης ου-
 crevit. Ea causa fuit, cur in genere mus- σία.
 culorum à quibusdā reponeretur: è qui-
 bus musculis, tota corporis moles consur-
 git, & quæ proprie appellatur caro, il-
 la quæ in sacris victimis editur.

a Et quæ proprie appellatur caro.) Quo pa-
 cto propria est, hæc carnis appellatio? cùm caro
 proprie id sit, quod ex sanguine accrescat, ligamento-
 rum & neruorum tenuissimis fibris, in totum muscu-
 lum dispersis: ut unus è tribus constet musculus, iam
 exemptis uenis & arterijs, hæc carne, & illis liga-
 mentorum neruorumque fibris. Appellat uulgus, fa-
 teor, carnem, cùm musculus ipsum totum, tum præc-
 ipuè eius medium, in quo uerè huius carnis plus est:
 sed nonne hallucinatur? negari non potest. Et qualis
 igitur est hæc proprietās, in multis? Diuino mendū
 irrepfisse, per notariorum inscitiam, aut oscitantiam,
 κωπίας pro κοινῶς scribentium. Quod si placet, erit,
 quæ uulgò appellatur caro, nec ullus relinquetur
 scrupus. Hoc in præsentia mihi ueniebat in mentē: qui
 proba-

probabilius habebit, facile illi auscultabo.

Partes mus-
culorum.

Sed musculorum principia, quæ capi-
ta vocant, aliquo certè modo nervosio-
ra sunt, & ab ossibus, vnde originè du-
cunt, enata ligamenta in se dispersa ha-
bent. Ab extremo tendones prodeunt:
ideòque vtrunque musculorum extre-
mum nervosius, medium, totum carno-
sum, plurimùm alit, & caro ab homini-
bus appellatur, ligamentorum nervo-
rùmq; fibras, in ipsam dispersas, non vi-
dentibus præ tenuitate. Itaque cum il-
lud carnè iam antè appellare cœperint,
non absque ratione faciunt, quòd muscu-
lum appellant, solum ipsius principium,
ac finem: etsi aliter res habet profectò.
Nam musculus ipse totus cõspicitur sua
quadam circumscriptione, ab alijs sepa-
ratus, ac suam quandam actionem ha-
bet, vnam ex motionibus voluntarijs:
ita enim appellant eas, vt ab illis discer-
nantur,

nantur, quarum ciendarum, non in no-
 stra volūtate, sed in natura, facultas est:
 partes autem ipsius, quemadmodum dif-
 ferant, diximus. In animantium ex- Extrema
 tremis partibus, carnis minimum, ossea animantium
 ac nervosa pmulta: non quidē^a nerui ra-
 tione, quem pro arbitrio mouemus, eius
 enim paululū est, sed colligatoris nerui,
 & præter eū tendonis, quem Græci, ve-
 teres quidem τένοντα, recentiores verd
 ἀπονεύρωσις, quia in neruum tenuetur
 musculus, appellāt. Hæc vbi elixa sunt,
 viscosa sunt valde, & glutinosa, ideóque
 & alimentum ex ijs tractum.

^a Neruorum tria genera. Ligamenta, tendones,
 & quorum proprium id nomen est, qui ex cerebro
 & spinali medulla orti sensum & motum in totum
 corpus deriuant.

Eadem natura est in pedestribus ani-
 malibus, labrorū, & vicinarum ijs par- Labra.
 tium: glutinosum enim, non tamen cras-
 sum succū faciunt, id quod elixatio ostē-
 dit

dit, sub qua, talia corpora plurimum intumescunt, ac dissoluuntur. Sunt autem

Anium alæ. & hæc ad coctionem accommodata, & anium alæ, communi illa ratione, corporum quæ exercentur. Nam vt superuacaneis excrementis abundant, quæ in ocio & quiete habentur: sic hæc vacant.

Catholicum præceptū de partib. exercitatis. Iam pinguium porcorum cutis, bellè elixa, glutinosi illa quidem, pinguisq; succi est, non tamen valde crassi, sed neque ita boni, aut æquè facilis concoctionis, atq; illa extrema sunt: plus enim superuacanei excrementi habet. Crassa etiam est animalis pars cerebrum, & spinalis medulla. Sed glandulæ mediocriter se in hoc habent: ac proinde & iuniorum porcellorum testes. Id enim de omnibus animalium partibus in commune meminisse oportet, in prouectioribus ætate, duras eas esse, siccas, coctu difficiles: in iuuenulis contrà, vdas, molles, eoque

ad

ad concoquendum faciliores, nisi si quis à partu statim edit, cùm muccosa sunt omnia, præcipuè quorum caro, natura est humidior, quod genus agnorum & Agni. porcellorum. Nam hædorum ac vitulo- Porcelli. rum, quoniam hæc sunt natura sicciori, Hædi. Vituli. longè præstat tum cōcoquendi, tum nutriendi bonitate.

a Et iuniorum porcellorum testes.) οἱ τῶν νέων ἰσθίου ὄρχας. Nam etsi in genere τὸ ἰσθίου dicitur de quavis uictima, ut nos antè interpretati sumus, hoc tamen loco, de porcello intelligendum, quale est illud lib. vij meth. δέρας ἄρκυ πιδύδης ἰσθίου δ' ἰσθίου, ἐσθίου ἢ πιδύδης δυσμας ἡλίου. neque nouum est, speciale quid, uocabulo generis appellari.

Sic ergo habet, & in testibus, & in glandulis, neque his minus in lingua, Lingua. cuius est & ipsius glandulosa quodam modo natura: mammarum verò glandulæ, si quidem lacte refertæ sunt, Græcè appellantur ὀυδατα: cibus autem crassus succi est, & si bene habitum est animal, multo ac bono succo alit. Hoc etenim

f ij quod

Lac phthi-
sias utile.

In bene ha-
bitis omnia
optima.

quod de communibus etiam vnum est,
semel auditum [semper] in presentia &
exprompta memoria, haberi prestat. Nam
ab omnibus medicis de lacte conscriptum
video, optimi id esse succi, multisque pro-
pterea videri, vnicum illud remedium
esse, eorum quorum in pulmonibus sit ul-
cus, utique nec magnum, nec callosum.
Muliebri autem lac, ut nobis accommo-
datum, & eiusdem nobiscum nature, pre-
ceteris ad tabificas adfectiones laudatur,
cum alij quidam medici, tum precipue
Euryphon & Herodotus, eque mulie-
bri mamma, infantium ritu, sugendum
ab ijs, qui ita affecti sunt, precipiunt.
Ut enim mammis excidit, sue bonitatis
aliquam iacturam statim facere: ita cla-
rum est, omnibus cibis, id bonitate succi
preferri, ab his quidem maxime, ab alijs
vero non minime. Sed dicendum est,
quid illud sit, quod in commune cognosci
oportet

oportet, nō in his tātū, sed & alijs multis
cibis. Bene habiti animalis, boni succi lac
esse, malè affecti, pro sanguinis viciosa
tione, ipsum quoque lac, succi esse viciosi:
neq; enim fieri potest, vt toto corpore ma
li succi pleno, bon^o sit lactis in ipso succus.

a Bene habiti animalis, boni succi lac esse.) τὰ
ἐνελκὰ καὶ τὰ καχεκτικὰ, quibus uoabus hic uti-
tur, ipse paulò post uidetur exposuisse, τῶν ἐυχ-
μῶν καὶ κακοχύμων appellatione. Et certè qui-
dem ne esse est, τῶν ἐνελκῶν bonū esse sanguinē,
& τῶν καχεκτικῶν malū: non tamen id satis, sed adiu-
ctum esse oportet, illis robur uirium, his infirmitatē.

Quocirca vt bene habiti animalis
lac, optimum esse ad faciendam succi bo-
nitatem dixi: sic & glandulas dico,
in sanis animalibus boni esse succi, tum
eas quibus lac comprehenditur, tum quæ
in alijs sunt partibus. Estque & iecoris,
& testium eadem ratio: nam nec illorum
bonus est succus, in mali succi plenis ani-
malibus, sed nec in etate prouectis, quo-
rum nullius bonus succus est. Quæ verò
f iij adhuc

adhuc lactent, si quidem eorum matres bonum lac habent, ea cum alias omnes partes ita affectas habent, ut nunquam melius, tum verò iecur boni succi. Qualem autem succum gignant ceteræ animalium partes, dicemus paulò post: nunc enim cum crassos succos persequi coeperim, consentaneum est, huius disputationis antè finem facere, quàm ad aliam aggrediar. Ergo cum huius generis pauci supersint, sic ad eos veniam, ut in ijs distinguam qui boni, qui mali succi. Hic enim est huius libelli vsus, hic scopus, ut succos bonos quis faciat, malos fugiat.

Catholicum
præceptū de
crassis &
glutinosisci
bis, itémque
de malis.

Obstructio
nibus patet
& lien.

Cumque ut ab initio dixi, crassi cibi, sic corpus comparent, ut & ægrè perspirabile, & obstructū, iecoris maximè & renum regione siet, consulebam proinde ut à iugi eorum vsu, etiamsi boni alioqui succi essent, abstineretur. Nam quorum est malus succus, illi certè quouis modo fugiendi

fugiendi sunt, siue crassos, siue tenues succos faciant. Atq; illud etiam tum diximus, solis illis qui se vehementer excercerēt, & in quorum visceribus fabricandis, non peccasset natura, crassos glutinososque cibos, diu esse sine suo incommodo licere, ceterorum autem nemini.

In ijs ergo crassi succi cibus, est & glā-dium vtrunque genus, quorum alterum roborata ferunt, alter est palmarum fructus: & has quidem de palmæ nomine palmulas, illas, si quidem hominibus iucūdas earū cibus est, castaneas, aut neutro genere castanea vocant: quanquam ciues, & alij in Asia [non pauci] sardianas & leucenas appellant, inuentis à locis nominibus, quæ magnam ipsarum vim proferunt. Ac de his nominibus alterum, vnde tractum fiet perspicuum. Leucenis autem à quodam montis Idæ loco nomen est, quem multitudinis nu-

Glandes.
Castaneæ.
Palmulæ.
Græci uno
& eodē no-
mine, appel-
lant arbore
& fructum
φοῖνικα:
nos arbore
palmā, fru-
ctū palmu-
læ, uocē ad
diminutio-
nis formam
deflexa.

^a De castaneis intelligendum.

^b De quernis.

Acyli.

Austerus et acerbus sapor sub uno adstringentis genere.

mero sic appellant, vt Thebaea.^a Has igitur glandes edunt, vt dixi, homines, aliquando crudas, aliquando assas, aut elixas.^b Aliarum oblonga est figura, palmulis assimilis: sed cibus est, porcis quam hominibus accommodatior: nisi si quae ingens penuria vrget, id quod in magna fame usu venit. Ilicum glandes Graeci vocant acylos, fugiendae sunt: nam & acerbae, & durae sunt, eoque insuaves, etiam si quis elixas sumat, & ad concoquendum difficiles, & succi crassi. Clarum autem id esse arbitror, adstringentis saporis differentias significari, austeri & acerbi appellatione, maiori minorique vi distinctas, vt in austero remissior, in acerbo intensior sit, adstringens qualitas. Sed quanto glandibus illicae sunt acerbiores, quibus acylis nomen, tanto etiam ipsae glandes, castaneis. Adstringentem enim qualitatem haec valde infirmam

infirmã habet, ad crassi succi cibos, perinde atque alia glandes pertinentes : à quibus tamen hoc differunt, quòd aliũ minus stringunt, & facilius concoquuntur, & succi vicio in totum carent. Sed tenendus est & in his scilicet modus, non eo tantum, quia crassos faciunt succos, quod quidem est illis, cum alijs quæ diximus multis commune, sed & quia venter stringunt, & inflant, & ægrè concoquuntur. *Palmarum verò fructus, Palmulæ.* quem de nomine arboris, ab omnibus palmulam appellari dixi, succum partim dulcem, partim adstringentem sortitus est. Inuenio eundem Græcè appellari φοινικοβάλωρον, composito ex palma & glande nomine, non quidem à veteribus, sed à recentioribus. Nam veteres illi, duabus vocibus appellabant φοινίκων βλαάνους, id est, palmarum glãdes, non vno, eoque aut simplici arboris nomine φοίνι-

κας, id est, palmas: aut ex palma & glan
 de composito, φοινικοβαλάντης, quasi dicas
 palmiglandes. Sed nomina nunc perse-
 qui non proposui, ociosorum hominum
 studium: nec tamen omnium, sed eorum
 duntaxat, qui veteri Atticorum lingua
 uti decreuere. Atque omnes certe qui-
 dem homines, bona valetudine opus ha-
 bent, facit tamen, vel intemperantia, vel
negotia, vel eorum quæ fieri opus est,
ignoratio, ut non omnes conuenientem
 victus rationem tenere possint. Hunc au-
 tem librum illis componimus, qui cum sa-
 lubrem victus rationem intelligere pos-
 sint, in ea etiam sibi vitam delegere.

Ergo in acylis quidem & quernis glan-
 dibus, & castaneis, ipsæ inter se singulae
 arbores, non magnam fructus differen-
 tiam faciunt: palmæ verò faciunt profe-
 ctò, non tacendam. Nam si Aegyptiam
 palmulam, duram, austeram & siccam,
 cum

pta ret lag, vic fus
 trislij de ca negligi
 r.

cum pateto cōferas, valde dulci & sub-
 adstringenti, contrariam naturam habe-
 re videbuntur. Reliqua turba, medio
 inter eas loco constitit, vt alijs austerita-
 tis, alijs dulcedinis plus sit. Succus ipsa- Catholicum
 rum crassus, iecoris vias facilè impedit. præceptum
 Id enim de crassis ac dulcibus cibus scire de crassis et
 & meminisse licet, ipsorum succo iecur dulcibus.
 ac lienem obstrui, & si quod sit in ijs
 visceribus vel paruum inflammationis
 principium, illi multum addi, flatúsque
 & durescentes in scirrhum affectiones
 iritari, atque etiam abscessuum ortus.
 Sed hæc remotiora fortè à salubri victus
 ratiõe, cuius hoc libro partē exponimus.

a Ergo in acylis quidē & quernis glādibus.)
 Non ut in palmis, quædã fructū ualde dulcem ferūt,
 & aliæ quædam, ualde adstringentem: sic & in ilice
 aut quercu, aut castanea usu uenit. Harum enim arbo-
 rum fructus, in una eadēque speac, pro singulari ac
 sua cuiusque arboris natura, uires alias cum alijs non
 mutant, sed uniusmodi omnes retinent, paruo inten-
 sionis ac remissionis discrimine. Vt in exēplo, Omnes
 iliam

ilicam glandes duræ, acerbæ, insuaues, trāsitus tardi,
cōcoctiōnis difficilis, ac succi crassi sunt: neque possis
in hoc genere arborem unam aliquam dare, cuius fru-
ctus eas proprietates, uel ex toto posuerit, uel aliarū
accessu sic obscurarit, ut non clarè conspici queant.
Ita, pro singularum arborum natura, non est hic in
fructibus magnum uirium discrimen, utique si unius
eiusdemque speciei fructus inter se conferas, castaneas
cum castaneis, & cum glandibus glandes. In palmulis
secus habet. Etsi enim palmæ omnes ad unam spe-
ciem pertinent, fructibus tamen earum, alijs aliæ uires
sunt, pro singulari matris & natalis loci natura. Nā
Aegyptiæ palmulæ, quæ & Thebaicæ, macræ sunt,
exiles, duræ, austeræ sicca. In Aethiopia quarundam
siccitas tanta est, ut frientur, & farinæ modo spissē-
tur in panem. Caryotæ & pateti, molles, humidæ,
dulcēs, pingues. Inter hæc ueluti duo extrema reliqua
turba est, huc aut illuc inclinans. Xenophon & He-
rodotus celebrauerunt Babyloniæ, specie & magni-
tudine admirabili, è quibus uinum, & mel, & obso-
nium præcipuè dulcēdinis, sed graue capiti. Ipsæ pa-
teti adeò multo liquore abundant, ut in matre, se spō-
te sua rumpant, ac latis similes: quæ causa nominis est.

† Quidam
γλίχρωρ
id est, uisco-
sorū, uide-
turq; id non
malè aptum
esse, ad ea
quæ sequū-
tur.

Reuertamus igitur eò, & adijcia-
mus quicquid crassorū † ac dulcium ci-
borum est. ^a Quidam enim crassi tantū
sunt, ut lens: alij glutinosi, ut malua:
sunt

sunt quibus vtrunque accidit, qualia sunt Aristotelis ὄσπαρόσφρα, id est, testacea cute intecta, & μαλάκια, id est, molli.

a Quidam enim crassi tantū sunt, ut lens.) Guinterius haud scio quid secutus mali conuertit. Et ætè lentem mali ac melancholia succi esse, in summo medicorū omnium cōsensu, negari non potest. Sed de malis succis nōdū agit Galenus, qui se crassos et dulces persequuturum, nunc iam dixit: monet tantū in quibusdam succum esse crassum, ut in lēte, dictum & iam antè erat, lentis non glutinosum, sed nitrosum esse succum. in alijs glutinosum tantū, ut in malua: in alijs vtrunque, ut in testacis. In his tribus esse aliquid vituperabile, in illis nihil, quæ neque crassa, neque viscosa, neque supra modum tenuia sunt. Hæc cūm perpenderemus, non statuebamus nobis sequendum Guinterium contra Græcā libri fidem.

—Est autem nostris corporibus alimē- Quæ opti-
ma alimēta.
tum optimum, quod ex ijs capimus, quæ
neque crassa, neq; glutinosa sunt, è qui-
bus, mediocri habitu sanguis gignitur:
nam neque vicio caret, qui supra modū
tenuis est, proptereà quòd cūm alimenti
non

non satis præbeat, macilenta & infirma reddit corpora. Ergo ad bonam valetudinem optimi sunt cibi, qui mediam inter eos naturam habent, ut neque viscosum, neque glutinosum illud vehementer in ijs superet, neque ita valde friabile, ut glutinosi succi, ne minimum quidem habeant: est enim & id viciosum. Itaque panem è panico aut milio confectum qui edit, parum abest, quin sibi videatur, arenam aut cinerem esse. Quare siue etnos siue lecython (pulticula illa genera sunt) ex ipsis facis, addi oportet, quicquid vel pingue vel glutinosum est. Itaque ab hominibus rusticis illa edi videmus, iniecto suillo pingui, & caprino sepo, & oleo, & vaccino, aut ouillo lacte.

Etnos.

Lecythos.

Etnos appello, pulticulam quæ ex decorticatis & fressis leguminibus fit. Lecython ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Iam cibos quosdam, si per

si per se intuearis ante conuenientē ipsi
 præparationem, siue in elixatione, siue Quæadmo-
 dum de ci-
 bis quibus-
 dā iudicari
 possit ante
 usum.
 in assatione, siue frigēdo in sartagine, si-
 ue in sola maceratiōe ea cōsistit, duri & Legē dē q̄
 μεννα, non
 dē q̄ p̄δω.
 terrei videntur: quos si vel maceres, vel
 elixes, mollescūt: vt in seminibus frumē-
 taceis, ordeū & triticū: in arborū fructi-
 b^o, pinci nuclei. Huc igitur animū aduer-
 tere oportet, nō modo cū qd insuetū pe-
 regrē comedendū erit, sed & in sua cuius
 q; patria, factō antē de cuiusq; natura pe-
 riculo, maceratiōe in aqua, eaq; aut sine
 elixatione, aut cū elixatione, & assatiōe.

a Cūm quid insuetum.) Lego enim ἀνδεε, non
 ut impressum est, ἀνδεε, id est, insuaue: agit enim de
 faciēdo eorū periculo, quorum natura sumus ignari,
 non de condimento. Est q; catholica præceptum.

Quæ enim semina, quique fructus
 intumescunt, pristinaq; duritate & sic-
 citate statim abiecta, molliora & humi-
 diora sunt, omnium illa sunt optimā.
 Deterrima, quæ cūm non intumescant,
 suam

suam retinent duritatem: nam & egregie
 concoquuntur, & terrea est ipsorum sub-
 stantia, ut in sanguinem vix tandem con-
 uertantur, & ut ad ea conficienda ro-
 bustas vires requirat corpus, tam dum
 in ventriculo coquuntur, quam cum ex
 ijs in iecore ac venis sanguis fit, quorum
 utroque saepe excidunt, in infirmis certe
 corporibus: quo fit ut talis cibus succum
 accumularet, quem appellant crudum, omnis
 generis morborum parentem. Ergo cum
 magna sit in quoque fructuum genere
 differentia, quae comesurus sis, ut eorum
 naturae certam habeas experientiam, ce-
 seo illa ante maceranda, aut interdum
 etiam elixanda esse. Pater certe meus,
 pro sua in huiusmodi rebus diligentia,
 cum amygdalas, tum maiores nuces, &
 minores, quas ponticas & λεπτὸκάρπια vo-
 cant, ita explorabat: eandemque experi-
 undirationem adhibebat & in^a oleribus,
 & in

& in fabis, & pisis, & cicerculis, & lu-
 pinis, & ochris, & dolichis, & reliquis
 huius farinae omnibus: quæ cum antè ma-
 cerasset, aut elixasset, ita demum quan-
 tum intumescerent, obseruabat. ^b Quid
 enim de ptissana dicam? quam vel pue- ^{Ptissana.}
 ri sciunt optimam esse, si citò intumescit:
 malam, si longo tempore paululum intu-
 mescit. Liquescit enim prior illa, & in
 succum, Græci $\chi\upsilon\lambda\omicron\pi$ dicunt, [propè to-
 ta] soluitur, posterior hæc ægrè liquabi-
 lis, dura permanet, nec nisi, paululum
 succi reddit.

a Eandemq; experiundi rationem adhibebat,
 & in oleribus.) Nemo debet molestè ferre, si à te-
 meritate mutandi manum sustinentes, nostras con-
 iecturas estimandas proponimus. Nobis enim uide-
 tur hæc scriptura peruersa & falsa, nam & aliena
 est à natura olerum hæc experiundi ratio: & ipse
 postea fatetur eam pertinere ad semina & fructus
 qui reponuntur, in longum tempus asseruandi. Qua-
 re mallet, quod ad $\tau\eta\lambda\alpha\chi\acute{\alpha}\nu\omicron\pi$ proximè accedit,
 $\tau\eta\beta\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu\omicron\pi$ legere: ut sit in glandibus, non in ole-
 ribus. Ita enim commutatis aut motis pauca literis,

nihil nec ineptum, nec absurdum esset.

b Quid enim de ptissana dicam? Ptissanam hoc modo optimam fieri accepimus. Primæ notæ ordeo in pilam coniecto, dura illa sua & exterior membrana tundendo detrahitur, deinde aqua optima paululum maceratur, iterumque in pilam conijatur, & manibus asperum aliquid tenentibus, diu multumque teritur, dum subtiliori & tenacius hærenti membrana, nudatum ac spoliatum sit. Atque ita demum sic coquitur, ut cum à principio magno feruore intumuerit, ab eo deinceps lento ac molli igne percoquatur, iniecto statim à principio anetho, & porro modico, simulq; oleo, & ubi tumor inflatioq; planè subsederit, acto: iam percocta, antè paulò quàm sumatur, sale conspergitur subtilissimo. Hæc nobilis illa est & nunquam satis laudata ueteribus ptissana.

ἄρτεραμνα
Optimi tritici notæ.

Quorundam cerealium seminum natura, nullo modo sub elixatione intumescit: veteres quidam Græci, ea vocabant ἄρτεραμνα, id est, indomita. Hac igitur ratione triticum explorabat pater meus, & farinæ insuper copia. Vt enim optimum est, ita farinæ plurimum reddit: ut pessimum, ita minimum. Proinde caue aliud agenti animo, quæ dicimus accipias

accipias: communis enim ratio est, omnium seminum, omniumque fructuum, qui reponi possunt, lōgo tempore, atque experientia, cū à me tum à patre examinata & dijudicata. Idoneos autem ad reponendum fructus, me appellare liquet, qui antè siccescunt, quàm putrescunt. Sunt enim qui id non sustineant, vt mora, & quos pepones vocant, & melopepones, ad hæc persica, & cætera his affinia, quæ antè putrescunt quàm sint siccata. Cucurbitas certè minutatim concisas, non desunt qui siccent [^a sicuti neq; qui ventres] Nec maius argumentum habent, fungum esse malum, quàm quòd non possit siccari. De prunis enim quid attinet dicere? quæ nemo ignorat non Damasci tantùm, aut in Hispania, sed apud nos quoque reponi. Ita paucissimi fructus erunt, qui siccari nequeant, si pepones, vt dixi, excipias, & melopepones,

Idonei ad reponendū fructus.

nes, & armeniaca, & persica, & quæ
 Romani vocant præcocia: nam & siccati
 fici perdurant, & cucumeres perinde
 atque cucurbitæ. Sed & hæc, cum hye-
 me vtenda veniunt, idem iudicium sub-
 eunt: quæ enim aquam citò penitus im-
 bibunt, siue elixes, siue non elixes, præ-
 stantissima sunt illa profectò in suo ge-
 nere. Quibus longo tempore id accidit,
 & quorù paululum intumescit corporis
 modus, in malis habeto.

a [sicuti neq; qui uêtres] Interæptum hoc uo-
 lui duobus gnomonibus, quòd irreptitium suspicarer.
 In secundo lib. alimentor. scribit, cucurbitarum abiectò
 semine, sicari uelut carnem, ut in hycmem reponatur.
 Quæ caro quid aliud est, quàm uenter? Et si est,
 cur hic diuellit, & duo facit, quæ coniuncta & unum
 esse oportuit? Neque enim illud minutatim concisum
 credibile est, de cortice dictum, qui ligni in madum
 durescit, ut uentris postèa fieret separatim mentio.
 Quid si pro τὰς κοιλίας legamus τοὺς σίκους,
 id est, pro uentres, cuameres. Sine dubio enim non
 multò post, cucumeres perinde sicari dicit, atque
 cucurbitas.

Ergo

Ergo qui statim intumescunt cibi, *Quantū bo-*
ni sit in bo-
na conco-
ctione.
 ceteris anteponendi, non eo tantū,
 quòd facilius cōcoquantur, sed & quia
 meliorem faciunt succum, cuius gratia
 dicimus, quicquid hoc in libro dicitur.
^a Sunt enim meliores naturâ cibi, qui ci-
 tō intumescunt, tum quia facilius conco-
 quantur, tum quia meliores præbent
 succos. Nam nihil est, quod omnibus ci-
 bis tantum ad succi bonitatem conferat,
 atque bona in ventre concoctio, quòd
 secundam ac tertiam concoctionem ita
 promptius recipiant.

^a Legendum καὶ γὰρ βελτίω φύσει, τὰ τα-
 χέως ἔζογκοῦμενα, διοὺ πένεται μάλλον, ἢ
 ἀμεινους ἄρνῶ χυμούς. quam sententiam reddi-
 dimus, aut quod erit fortè aptius, διοὺ τε πένεται
 μάλλον, & cæt. Ut intelligamus meliores natura a-
 bos esse, qui atō intumescunt, quòd proinde meliores
 faciunt succos, quia facilius concoquantur. Sic enim
 aptius erit quod sequitur: Nam nihil est & cæt. Ut-
 cunque est, uiaosè scribitur πένεται.

Tres conco-
 ctiones.

Scis autem secundam illam, in iecore

g iij ac

Quid &
qualis nu-
tritio.

ac venis fieri, & tertiam in singulis que
nutriuntur partibus, eiusque vnius cau-
sa, duas illas priores requiri. Quicquid
enim est, quod nutritur, ita demum nu-
trietur, si eius quod nutrit, qualitas mu-
tetur: idque simile fiat ei, quod nutri-
tur. Crudis verò facilius mutatur, præ-
parata & præcocta: ipsæ enim se coctio-
nes inuicem excipiunt. Ventriculi conco-
ctionem iecur, & huius partes illæ que
aluntur. Itaque totius corporis, omnibus
partibus, alimentum præparat iecur, &
huic venter, & ventri os, & ori partim
assatio, partim elixatio, partim frictio in
sartagine, partim simplex maceratio.
His autem omnibus ^a gubernatrix rerū
natura, ferentes fructus stirpes præpa-
rat, & quedam sua sponte ita profert,
vt neque elixatione, neque assatione,
neque maceratione, neque alia præpa-
ratione opus habeant.

^a Conuertit

a Conuerti ἢ Διοικῆσθαι φασί: non ut quidam scribunt, Διούκῆσθαι, quod esset per uniuersitatem fusa: non quòd hoc dannem, sed quia in re parua, nolui ab alijs disidere, cùm res eodem recideret.

Atque hæc quidem in vniuersum, memoriã teneri oportet: sunt enim omnium quæ eduntur communia. Nunc ad particularia redeamus, de quibus dicere desimus: quo in numero sunt de partibus animalium, intestina, ventriculus, vterus, oculi, caudæ, aures: & de cerealibus seminibus bona pars, & de oleribus, et stirpibus, quas Græci ὄσπρις, nos fugaces vocamus.

De reliquis partibus animalium.

Ergo intestina, ventriculus, vterus, Intestina.
carne duriora sunt, quantoque duriora Ventriculus
tanto ægrius concoquantur. Alimenti Vterus.
nectantum in ipsis est, quantum in car-
nibus, nec ita boni. His etiam durio-
res sunt caudæ, ac pro duritie cætera in Cauda.
ipsis respondent, quæ vel ad concoctio-
nem,

Auium cer-
uices & uē-
triaculi.

Struthoca-
meli.

nem, vel ad nutritionem pertinent, nisi quòd motio ipsas à superuacancis excrementis immunes facit. In volucribus his similes quidem sunt ceruices: ventriculi autem nihil habent cum pedestribus commune. Sunt enim volucribus crassi, duri, eoque ad cōcoquendū difficiles, & quibus semel coctis, multū alimenti insit.^a Gallinarū & anserum optimi, etsi anserum, alis exceptis, ceteræ partes duræ, coctū difficiles superuacuis excrementis plenæ. ^b In magnis Struthis, quas nunc Struthocamelos vocant, nulla pars est, quæ non dura sit, ægrè coquatur, excrementis abundet.

^a Anserino uentri primæ, secundæ gallinæ. Atque ut sues ad iecoris bonitatem caricis pascant: sic ad uentriculi, anseribus, ex lacte abus datur.

^b Alio quodam loco negat Struthocamelorum alas, ceterarum auium alis posthabendas. Cuius rei causa est in motu & agitatione posita: quanquam cōparationem, arbitror, non ad paucas quasdem eximias, sed ad uolucrum, ut ita dicam, uulgus referri.

Aurium

Aurium cartilago quidem, siccum est, Aures.

& nullius alimenti corpus: cutis verò exterior sicca & ipsa actenuis, exigui, sed agrè concoquitur. Oculos pauci e-

Oculi.

dunt, è substantijs dissimilibus constan-

tes. Alia enim tunicis ipsorum natura,

alia musculis, alia crystallino & vitreo

humori, in quibus soli musculi promptis-

simè cōcoquuntur, ex illis animalibus, quæ

naturam habent ad succi bonitatem ac-

commodatam, cuiusmodi sues sunt, medi-

ocris, prout cuique conuenit, ætatis. Est

autem ea, in constanti adultæque homi-

num ætate, & vita exercitata, planè ad-

ultorum: in inclinata, eorum qui incre-

scunt etiamnum. Nam valde paruis por-

cellis, caro est excrementis referta. [Ve-

tulis præ duritie & siccitate praua.]

[Vetulis præ duritie & siccitate praua] Hoc in

Græco libro non inuenio, sed quia Galenicam est, &

ad rem pertinet, & in quibusdam Latini legitur, no-

lui committere, ut nostra hac in parte diminuta esset

inter-

Græcè ἄρῳ
ἰεπιρῆσῳ
op, & cat.
ubi expun-
gendum ἔ.

interpretatio.

Pedestrium
estimatio.

Cumque in pedestribus animalibus optimus sit suilla cibus, hœdis alter locus debetur, & vitulis tertius. Agnorum caro humida, glutinosa, muccosa. Ab alijs pedestribus animalibus abstinendum censeo, qui bonitatis succi curâ habeat, quæ tamen, quantum specie inter se differant, tertio de facultatibus alimentorum libro diximus.

De cerealibus seminibus.

Iam verò in cerealibus seminibus, longè optimi succi cibus est, bene elixa
Ptissana. *ptissana*: quod cum dico, illud etiam cõ-
In Græcole *ptissana*: quod cum dico, illud etiam cõ-
ge $\chi\sigma\lambda\omega\alpha$, prehendo, optimum ordeum esse oportere. nisi enim tale esset, non bellè coqueretur *ptissana*, quia nec maceratione intumesceret plurimum, nec inter liqueſcendum, cremoris, Græcè $\chi\omega\lambda\delta$, multum daret. Sed de *ptissana* multa, tum in libris de facultatibus alimentorum, & de ratione

tionē curandi, tum in commentariis in Hippocratem, de ratione victus acutorum. Nunc id caput indicasse satis, quod hoc libro quærimus, seu succi bonitatem, seu valetudinem tueri quis velit, nihil esse de quo minus quàm de bene parata ptissana queri liceat, etsi pane minus certè nutrit, etiam optima: qua de re libro primo de facultatibus alimentorum dictum^b.

a Rectè mutatum B¹ in *α*, id est, secundus in primum. Agit enim lib. prim. alimentor. de ptissana, non secundo.

b Video huc inserta quædam, quorum nihil in Græcis. Qui ea tradidere nobis, dubium, utrum in suis libris legerint, an deesse rati, ex prim. alimētor. lib. suppleuerint, in quo Galenus disputat contra Philotimum, non esse on. nis maza glutinosum succam: quavis triptæ (ita uocant, quæ in uino dulcè, aut sapa macerata, diu, multumq; subigitur) talis in spēdem uideatur, id enim accidere, quia cum crasso liquore, & subpingui diu teritur: idemque usu uenire posse etiā milio. Nec alia de causa uiscosum apparere succū ptissanæ, qui à glutine tantum abest, ut abstergeat & incidat, & tamen humectet: quo minus mirum, si uisosa non

- fa non est maza. Nam ex immaturo ordeo fricto, fit
 polëta res sicca nõ glutinosæ naturæ, et alimëti ex-
 igui, & ex ea macerata ac trita, ipsa maza pinsitur.
- Fœnungre** Fœnum græcum, si quis frequentet,
cum. succo nutrit non bono: Ptissanam autem
 si quis in dies ad saturitatem edat, nihil
 oberit, quo minus bonos habeat succos.
- Faba.** Idem de faba dicerem, nisi flatulenta es-
 set: nam nec impedit vias, & caret succi
 vicio, quæ salubrium ciborũ capita sunt,
 ea sortita est, quia qualitatem & vim
 abstergendi habet, vt ordeum. Pisum
Pisum. non quidem inflat, sed minus abstergit
 quàm faba. Lentem mali ac melan-
Lens. cholici succi esse, nemo propè ignorat.
 vsus eius in medicina sæpe, in multis af-
 fectibus, sed eius exponëdi non est nunc
 tempus. "Ochri & dolichi prædictis
Ochri. deteriores, meliores cicerculis.
Dolichi.
- Cicerculæ.** a Hæc media sunt inter bonos & malos succos.
 inter eos qui facilis & difficilis concoctionis sunt,
 celeris & tardi transitus, multi & exigui alimenti,
 quique aut inflant, aut flatus exautiunt.

Ab ordeo proximum locū tenet olyra: deinde tipha. Panicum semper fugiendum. Veteres quidam ipsum appellāt melinen. Eiusdem cum hoc semine generis est milium, minus malum tamen. Cicer certe etsi bene alit, non tamen bono etiam succo. Inflat nihilominus faba, et ad venerem impellit, aucto genitali semine. ^a Lupinus valde crassi est succi, unde multum in eo esse alimenti constat, si quidē est crassi succi, succi etiam vicio caret. Reliquorum leguminum ne facienda quidem mentio est duntaxat boni succi causa: cum ne edantur quidem ab hominibus, nisi coactis fame. Atque de leguminibus satis est dictum.

^a Intelligendum de lupino, qui diuturna maceratione in aqua posuit amaritudinem, et cui aliquoties inter coquendum affusa est aqua dulcis, alia effusa, quæ iam ex eius qualitate amaricabat.

De fructibus dicendum deinceps est. Sunt autem † arborum omnes ferè mali succi

Olyra.

Tipha.

Panicum.

Milium.

Cicer.

Lupinus.

Fructus arborum.

† Recti° for

tè roborū q̄ succi, exceptis glandibus, castaneis: quæ
 arborū, & si in ventre bene coctæ sunt, alunt mul-
 Græcè δ'γου to illæ quidem succo, & crasso, sed non
 ὄπι q̄ δ'έν- malo. De cæteris illorum fructuum
 δ'γου. quos vocant fugaces, malus est omnium
 Fugaces. succus, adeò ut^a corrupti in ventriculo,
 non longè absint à mortifero veneno: ut
 mora, quæ etsi persicis & prunis sunt
 moderatiora, nihilo tamen illis minus,
 est mala eorum corruptio.

^a Tum scilicet corrumpuntur, cum uel uetustatem sentiunt, uel inutile condimentum recipere, uel in uentriculum inadere, mali succi plenum, uel cum in eo morantur plus iusto, uel per suam cuiusque hominis proprietatem, quæ faciunt alios alijs accommodatiores cibos.

ἡδ'πῶρα in
 ficis & uuis Quam Græci propriè δ'πῶρα dicunt,
 prædictis ea melior est, & in ficis atque
 uuis posita. Refert autem non parum,
 maturusne omnino fructus sit, an non-
 dum talis: nam maturi fici propè innoxij
 sunt, & ab ijs uua matura, quæ si suspē-
 sa fue-

sa fuerit, inflandi vim ponit, ac talis fit, ut quod incuses, nihil omnino habeat.

De caricis qui contraria dicet, boni, inquam, & mali succi eas esse, valeréque cum ad morbos faciēdos, tum ad bonam valetudinem, videri poterit vera dicere. Si enim ipsæ ventrem pertranseunt, cutémque ac renes diductum ex ipsis alimentum, salutarem faciunt ac bonum succum: si morantur, aliquanto deteriorem, & qui pediculorum vim magnam progeneret.

Caricæ.

4 Si enim ipsæ uentrem pertranseunt, cutémque ac renes.) Equidem ita impressum inuenio, εἰς γὰρ τοὺς αὐτοὺς διεξέρχονται καὶ τὴν γαστέρα, καὶ ἢ ἀπὸ αὐτῶν ἀναδοδῆται τροφή, διὰ τε τὸ δέρμα, καὶ τῶν νεφρῶν, ὑγιεινὰ τε εἰσὶ καὶ ἔυχυμοί. Video tamen esse qui legerint, διὰ τε τοῦ σώματος καὶ τῶν νεφρῶν, id est, si per corpus & renes transeat diductum ex ipsis alimentum. sed si mutandum aliquid est, malim ἄρτε, διὰ τε τοῦ ἥπατος καὶ τῶν φλεβῶν, per iecur & uenas. Ita enim erit longè aptior contextus. Si de uētre, in quem primum inādūt, facile exādunt caricæ: & si per iecur & uenas, in totum

tum corpus expeditè diducitur ipsarum succus, qui no-
bis in alimentum cedere debet, ita demum bonus ille
& salutaris erit. Sed si ipsa uentrem uix transibunt
caricæ, aut si succus in iecoris angustias, aut in uenas
impactus hærebit, deterior ille aliquanto erit, & pe-
diculorum parens. Clara est hæc sententia, & uera,
& huic, opinor, loco conueniens. Neque enim locu-
tus est de humore illo aqueo, ac subtili, quo fructus
quidam in maturitate abundant, & qui cum urinis
abit, aut sudoribus, aut insensibili transpiratione: is
enim in caricis totus aut in aërem expirauit, aut ab
ipsarum siccâ terrenâque substantia ebibitus est.

Antidotum
ex caricis,
iuglandib.
& ruta.

Sed si cum iuglandibus, itémque a-
mygdalis edantur, cibus est profectò op-
timus: cum his quidem ut obstructa ex-
pediendi, & abstergendi vi præditis,
non tamen æquè multo & bono succo,
atque iuglandes: cum iuglandibus verò
ad omnia præstantiores, adeò ut qui de
miscendis mortiferis venenis libros com-
posuère, eorum omnium alexiterium esse
dicant, si quis antè caricas sumat cum iu-
glandibus & ruta.

Ad huius antidoti compositionem Mithridates
rex

rex maximus, & naturæ indagator curiosissimus, du-
as nuæc siccas, & totidem ficos, & rutæ folia uigin-
ti, simul trita omnia, cum grano salis requirebat, &
qui hoc ieiunus sumpisset, nullum uenenum noaturū
illo die pollicebatur.

Reliqua^a nucum genera, mali sunt Fructus a-
succu, maximè si qui sunt fructus agre- grestes.
stium stirpium & fruticum, de quibus
in secundo libro de facultatibus alimen-
torum multa.

a Nuæc appello quæ Græcâ ἀκρόδρα. Putamē
illis durum ac lignosum, pars interior edendo est.
Altero generi nomen ὀπωπᾶς imposuere: mollioris
omnino id corticis est. His duobus nominibus, omnes
fructus comprehensos uolunt: ita sub ὀπωπᾶς apel-
lationem caderent etiam fugæes. Et cotonea generis
uocabulo sæpe uocant simpliater mala, ut hoc loco.

Cotoncorum, punicorum, pyrorum, Cotonea.
mespilorum, non adeò cibi, atque medi- Punica.
camenti stomacho ventriq̄ue robur faci- Pyra.
entis gratia, vsus quæritur. Sunt autem Mespila.
fructus & cucumeres, & pepones, & Cuameres.
melopepones, sed qui à bonitate succi Pepones.
tantum absint, ut nisi celeriter transe- Melopepo-
nes.
h ant,

Cucurbita. ant, in vëtre corrupti, succum ex ea corruptione faciunt, mortiferis venenis vicinum. Sola est inculpabilis cucurbita, in hoc fructuum genere, quæ tamen & ipsa in vëtre corrupta, perquam malum succum facit: id etiam moris accidit. Si enim ante corruptionem, ea statim subeant, mali nihil, nihil immoderato vsu faciunt. Id quod de hoc fugacium toto genere, & scire & meminisse oportet.

Mora.

Catholicum præceptum de fugacibus.

De oleribus.

Olera.

In oleribus, nullum certè quidem est boni succi: at in boni malique medio, sativa lactuca, tum malua, deinde atriplex, & portulaca, & blitum, & ruxmex. Ad summum malus est succus, corum quæ & agrestia olera vocant, lactuca erratica, chondrila, scandicis, gingidij, se-reos cichorij.

De radicibus.

Radices.

Oleracearum plantarum radices, mali succi quæcunq; acres, vt ceparum, por-

rorum, alliorum, radicaliū, dauci, mali Quibusdā
in locis ari
radix acri-
or, q̄ p̄ abo.
boni q; in medio, ari & raparum quibus
buniadum nomen, & cari.

De piscibus.

Aues & pisces boni ferè omnes suc-
ci, exceptis tantum qui vitam degunt in Aues.
Pisces.
stagnis, paludibus, limosis q; ac turbidis
fluuijs. Nam & minus natant, & aère
cibus q; vtuntur deterioribus, maxime si Catholica
præcepta
de piscium
iudicio.
ipsa aqua magna ex vrbe profluit, latri-
nas, balnea, macellū, aut culinas, eorū q;
qui vestes aut lintea lauant, sordes ex-
purgans. Pessima enim est animalium ca-
ro in tali aqua degētium, præcipue si in
ea sola versentur: ac si quando meliorem
subeant, ne sic quidem effugere possunt,
quin multo peiora sint, in mari puro de-
gētibus. Nā qui in marina versantur,
aqua dulci non pmixta, omnes eiusmodi
ferè sunt, vt quod incuses, nihil habeāt,
rales sunt, quos pelagios vocāt, & quos Pelagij.
Saxatiles.

h ij

saxa-

saxatiles, tum succi bonitate, tum ipsa inter edendum voluptate, cæteris longè præferendi, vt tutissimum proinde sit, tales perpetuò sumi.

a Considerandum etiam mare quò spectet: melius enim ad Aquilonem. & an iactatum fluctibus, an quietum: conclusum, an liberum: purum sabuloso aut petroso fundo, an terreno quodam limo obscœnum. Nam fluctuosum, purum, liberum meliores pisces gignit. Neque aliena est hæc à fluuijs ratio.

Mugil.
Lupus.
Gobius.
Murena.
Cancri.
Anguille.

Si quod aut animal, vtrisque in aquis viuit, vt mugil, vt lupus, vt gobius, vt murena, vt cancri, vt anguille, rogandum in primis, vbi captum siet, tum odore ac gustu, faciendum de ipso iudicium. Grauius enim olent, insuauésque ac muccosi sunt, qui in aqua viciosa vitam degere. Quin & cæteris longè plus habent pinguedinis, & statim putrescunt: è puro autem mari, nec odoris, nec saporis gratiam improbabis, pinguedinisque aut minimum, aut nihil omnino erit, & longiori

ori tempore putredinē non sentient: præsertim si quis in niue mersos habeat, quæ ^{Pisces niue obruto} res suapte etiam natura duros, meliores ^{duros ac friabiles facit} facit, acquisitâ carniū friabilitate, qualis in saxatilibus est, & asellis: quod enim his natura dedit, id duris niuis beneficio accedit. Ea causa est, cur mugilibus, puro in mari, et in aqua viciata degentibus, maximè cōtraria sit ipsis inter se carnis substantia. Estq; & gobiorum & luporū eadem quoq; ratio: aliorū autem, his etiā magis. Quin & murenæ in his aquis pessimæ. Anguilla verò, ne in aqua quidē pura bonus est succus, nedū in ea quæ purgamēta vrbis alicuius excipiat. Sed & pro ciborum discrimine, quos alijs in locis, alios edunt, nunc meliores, nunc deteriores fiunt pisces, odore, saporeq; facile distinguendi. Vt muli ^{Muli.} carcinade pasti, in suo genere pessimi. ^{Caranas ani malaulū flauum, ualde} Aliorū verò caro, durioris est illa quidē

h iij materia

minutis can-
eris simile.

Qui libri
ad tuendam
ualetudinē
pertineant.

Quæ quib.
utenda ex
corporum
natura intel-
ligitur.

materia, non saxatilibus modò & asel-
lis, verū etiā mugilibus & lupis, & ali-
is pelagijs, quare & acrius cōcoquitur,
& potētius nutrit, & succi tamen vicio
caret. Verū enim uerò de omni ciborū
genere dictū pleni⁹ est, in tribus libris, de
alimētōrū facultatib. neq; quēquā adeò
supinū esse oportet, cui salutaris cibi cu-
ra sit, vt non eorū sibi refricet memoriā,
omniūq; adeò, quæ posita sunt in opere,
de tuenda ualetudine, cuius pars est &
illud de facultatibus alimentorū. Est &
alius libellus, de ratione victus attenu-
antis, illi contraria quæ crassos humores
progignit, admodū utilis ijs, qui in tuen-
da ualetudine studiū ponunt. Sed quum
hæc opera leges, meminisse te in primis
volo, qui materia vires ad vnguē tene-
at, non statim eū vel auxilia, vel qualis
vitæ ratio bonā ualetudinē tueri possit,
perfectè nosse, nisi & corporū naturæ,
quibus

quibus illa exhibentur, gnarus sit. Sunt enim alia, è quibus ob densitatem nihil transpirat, alia ob raritatē facile inaniuntur: ac cibo opus est, prioribus illis humidiori, his posterioribus ficciori: itē que his glutinosiori, illis tenuiori, his multo, illis exiguo. Iam quorū sanguis ad melā cholicum plus iusto vergit, cibus illis humido calidōq; temperamento ex vsu est: quorū biliosior, humido & frigido: pituitosis, calido & sicco. Qui sanguinis boni, iusto maiore mensurā implent, illis minus quidē cibi debetur: sed qui absq; vlla insigni qualitate, sic mediū teneat, vt neq; calfaciat, neq; refrigeret, neque desiccet, neq; humectet, quod quidē dici debeat: itē qui crassitatis & tenuitatis, glutinosiq; & contrariorū ipsi, fragilis, inquā, & friabilis mediū sit. Quod fragile dico Græcis κραιῶρον, id in valde duris ac siccis est, quod friabile τειδιῶρον, id

Glutinoso
duo contra-
ria.

τὸ κραιῶρον
τὸ τειδιῶρον

b iiij in

in mollibus, & humidorū siccorūq; me-
 dijs: vtriq; cōmune, nihil habere gluti-
 nosum. Ergo qui cibus rectè vsurus sit,
 nã illū callere oportet primū, quemad-
 modū distinguat hominum corpora, pro
 cutis ipsorū raritate, aut dēsitate, dein-
 de pro totius corporis tēperamento: tum
 an omnes corporis partes, suā seruēt tē-
 periem. Fit enim interdū, vt quàm cōue-
 nit, calidius sit caput, vëter frigidior. Sæ-
 pe cōtrā, calidior vëter, frigidius caput:
 eodēq; pacto in alijs omnibus. Atq; alia
 quidē omnis ratio, quæcunq; vel affectā
 curat, vel integrā tuetur valetudinem,
 oculos habet ex æquo in omnia inten-
 tos: quæ verò ad cibos pertinet, eximius
 illi primūsq; scopus, vt optimè illi conco-
 quantur, alterq; ab eo, vt ex concocto ci-
 bo, diducēdus in corpus succus, aliarum
 partiū tēperationi cōueniat: è quibus in-
 telligitur, necessariā esse de tēperamen-
 tis

tis disputationē, illis qui cibis rectē vti velint. Quocirca quicquid superest, in ratione boni malique; succi, cognosci necessarium, id ita adijciā, vt si in ea exercitatus esses. Reperā autem à vinis principium.

DE VINIS.

Vinorum differentias, et si nec distincte, nec ordine, omnes tamen hoc loco attingit Galenus. Sunt enim uel in colore posite, quatenus album, pallidum, fulvū, flavum, rubrum, nigrū uel uinum diuimus: uel in sapore, quatenus, dulcē, austerū, acre, acidum: aut in odore. Sunt enim iuando, sunt graui, sunt nullo odore. aut in certo crassamenti habitu, in quo tenue & crassum: aut in uiribus, quæ alijs magna, alijs parua sunt, appellanturq; illa potentia & uinosa, statim ac uehementer incalescente ab ijs corpore: hæc infirma & aquosa, obscura aut nulla calfacendi ui prædita. Neq; ignorandum de illis rebus, quæ uinorum discrimina pariunt, in alijs suapte ratione ac natura, utilitatem aliquam aut noxam inesse, ut in sapore, in uiribus, in certo illo crassamenti habitu, in alijs nullam, nisi ψ $\sigma\mu$ $\kappa\epsilon$ $\beta\eta$ $\kappa\omicron$ $\delta\omicron$ ς , id est, casu quodam, ut in colore & odore. Vinum enim bene aut malè facit, quia dulcē aut austerum, quia tenue aut crassum, quia potens aut infirmum, non quia hoc illòue colore aut odore. Et in quaq; differentia, duo esse uelut extrema, inter quæ
multa

multa intercurrunt media, ut inter nigrum & albū,
inter tenue & crassum.

- De uinis. Ergo quæ ex aquea tenuiq; substãtia cõ
stant, quæq; vrinas ciēt, corpori minimū
alimēti præbēt: crassa verò, vt Theræū
Theræum. & Scybelites, non contemnendū. Diffe-
Scybelites. runt inter se, plus minúsque pro ratione
crassitatis. Tale est apud nos vinū apud
Aegeates. Aegas & Perperinam, quarum altera
Perperiniū Murinæ, altera Pergamo finitima est.
Atq; ex toto quidē dulcia sunt, Scybe-
lites, & Theræum: austerum autē simul
Abates. ac dulce Abates, à Ciliciæ quodã loco co-
gnominatū. Horum in medio Perperiniū
& Aegeates, neq; omnino dulcia, neque
tam memorabili, quàm Cilicium illud
adstrictione.

a Satis hinc liquet, aliud esse Theræū uinum, à Ci-
licio Abate: quod ideo monere uolui, ut intelligatur
diuersa genera, non rectè in unum confundi, lib. meth.
xij. ubi Scybelites & Theræum Albates, pro exem-
plo uinorum sapæ modo crassorum ponuntur. Sed ne
duo fiant, quæ tria sunt, coniunctione interiecta scri-
bendum

bendum est, Scybelites & Theraum & Albates, aut quod hic inuenio, Abates. neq; enim de una litera ualde contendam: nam & aliter scriptum uideo in lib. 5. de tuenda ualitud. Sybates.

Sunt autem nigra hæc omnia : neq; enim uinū inuenias, crassū simul ac dulce, non etiā nigrū. Nam albissimorū uinorū mustum, si quis sic decoquat, ut sapā faciat, quod $\epsilon\psi\mu\alpha$ (id est, defrutum) apud nos uocant, nigro erit & Therao asinili colore. Niger est & Caryino, quod & ipsum dulce est, colos: & Therino, non perinde tamē, atq; Caryino, à quo dulcedine etiam nonnihil vincitur.

Crassum ac dulce, nigrum.

Caryinum.

Therinum.

a Therinum & Caryinum Meonia fert, ut inuenio lib. 3. in Hippocrat. de morb. acut. Lib. 5. de tuenda ualitud. Cyrienum scribit.

Album uinū, idēmq; dulce, nullū est: sed alia austera et crassa, alia tenuia & aquea. De flauis & fuluis, alia mediocri dulcedine, ut Hippodamantiū et Faustinianū falernū, alia nulla. Rubra his crassiora, & rubris alia quædā vergente

Album dulce, nullum.

Hippodamantium.

Faustinianū

Falernum.

te

te iam propius ad nigrum colore.

a Alia nulla. Ἐνίοις ἂν ὄλωσεν γλυκυσίς: Id significat alia esse, ex toto dulcia. Sed multe & graues causas sunt, cur mendi notanda sit hæc scriptura. Nam & in hoc ipso libro negat ullum uinum fuluū, summè esse dulce: & in Falernis constat id dulcissimum esse, cui Faustiniani cognomen. Cum ergo pro mediocriter dulci posuerit, id quod ne ipse quidem, si sibi consentire uolet, negabit ita ualde dulcè, ut alia præ ipso, uideantur austerà, in eodem genere, quodnam obsecro nobis dabit exemplum, alterius illius generis, quod ex toto dulcè erit? Nullum Hercle. Vbi enim à Faustiniàno recesseris, frustra tu te fatigabis in alio querendo, cui sit in eodem colore dulcedo maior. At si fuluū uinum, summè dulce nullum est, quid Faustinianū ualde dulce facit? Res plana est ac facilis. Non idè summè dulcè, idem ualde dulcè significant: neque necesse est ubique res exactissimè, ac uelut uno puncto terminari, eas præsertim, quæ crassis istis sensibus indicantur. Fuluum uinum ex toto dulce, nullum est: ne nigrum quidem, hac certe ratione. Sed propius accedunt hæc ad ultimū ac finē, quàm illa. Scybelites & Theraum audeo negare, ex toto esse dulcia, quod illis tamen ante tribuit, si quidem placet omnia, ad ultimum illum ac supremum finē reuocari. Sed sermonis usum, ut dixi, in his rebus liberiolem esse oportet: non omnia pressissimè & exactissimè semper decidenda. Quæ à bonis uiris, ad hominum utilitatem, scripta sunt

sunt, magna est ingratitude atq; inhumanitas, in ijs
 occasione autoris calumniandi, querere. Falernum
 Faustinianum hîc mediocriter dulcè, alterum, forte
 nullo modo. In libro 12. Methodi, idem Faustinianum
 ualde dulcè, alterum genus austerum. Quid te hîc of-
 fendit? an uocabula? At bellè distincta res est: nam
 quantum inter mediocriter, & nullo modo dulce in-
 terest, tantundem ferè inter ualde dulcè, & austerum.
 Alterum hoc Falerni genus, austerum, aut nullo mo-
 do dulce est: Faustinianum ualde, aut mediocriter dul-
 ce. Vides, inquam, de eodem, idem, alijs atque alijs uer-
 bis dici, in Faustiniâ dulcedinis multum in altero
 genere parùm, sed aliquid tamen inesse: est enim &
 hoc dulce, utique, si cum Marso conferas. Ergo quod
 hîc ex toto dulce, aut nullo modo dulce dicimus, scire
 licet, de magno in utranque partem recessu, accipi-
 endum esse. Aliter enim nusquam in rerum natura
 ueritatem id inueniret, nec ex toto dulci melle, nec
 aloë omnis dulcedinis experte. Dixi cur negationem
 addiderim, ἐν τοῖς δὲ τοῦ ἄλως γλυκῆς. Quò si quis
 neget, fului uini ex toto dulcis, exemplum in Falernis
 querendum, tum illum aliquid dicere fatebor, cum id
 in alio genere dabit. Et supererit tamen amouendus
 scrupus, fuluum uinum summè dulce, nullum esse. Hoc
 enim sequitur, uerbis nec obscuris nec ambiguis ex-
 pressum, cuius si queritur ratio, dicam equidem quod
 accipi. Dulce aliquid fieri calorî humorîsque medi-
 ocritate: & quoniam hæc ad nostros sensus & affe-
 ctus

ctus referuntur, dulcissimum id nobis apparet, quod est, nostræ naturæ temperationi hac in parte proximum. Quare nulla unquam ratio efficiet, uinum simul fuluum aut flauum, simul dulcissimum. Sunt enim hi feruentissimi uini colores: qui feruor eò usque nonnūquam procedit, ut amara uina pro dulcibus relinquat. Iam hæc scripseram, cū in exemplar incidi, nostram coniecturam impressa negatione cōprobans.

Quod genus uini quibus conueniat.

In Græco
ἐπιθετικῶν
ὀψωνίων
ἔστι, ubi
superest.

Ex omnibus alimentum, pro ratione crassitatis: ideo qui vires recolligunt, illis permittendum, ut dulce bibant, maxime si neque de iecore, neque de liene, neque de renibus queruntur. In quorū uenis collectus iam est crassus humor, illis utile tenuis substantiæ uinum, & si frigidus est ille in uenis humor, ac ac vetustum: si non frigidus, quod horum utroque, acrimonia, inquam, & uetustate careat. Atque ad succi quidem bonitatem, præstant odora, sed feriunt caput: ^a ad ciundas urinas, tenuia, capite prorsus intacto.

^a Ad ciundas urinas, tenuia.) Ain tu à uino tenui

nui non affici caput? Itáne nullum erit fuluū, uetus, odorū, & tenue simul uinū? Aut si erit, urināsne id mouebit, capite prorsus intacto? minimé. Sed tenuia hæc, alba & aquea esse uolumus, ut subtilitas, ciuidis urinis penetrabile faciat, calor nullo nec humore, nec uapore, nec ardore caput tentet: & fortè scriptū reliquit, οἱ λευκοί, id est, alba: non οἱ λεπτοί, sed coniungendum tamen utrunque est alba & tenuia.

Fugiendum crassum, simul & malè olens, & insuaue, & austerum, quale improbum illud Bicyon, quod in magnis Bicyon. serijs asseruari solet: nam quod in paruis, illud nec insuaue, nec grauiter olēs, nec crassum supra modum, nec acerbè adstringens: quanquam & id, ut succo est non malo, sic neque bono, sed inter utrunque genus medio. In optimis certè uinis est Falernum, eoque id magis, Falernum. quo dulcius, atque eiusdem cum eo generis est, fuluum illud ac dulce Tmolites. Tmolites. tes: nam est & alterum huius genus, austerum & succi non æquè boni, sicuti nec alia omnia, valde austera, etsi languenti Austerā. exolutóq;

exolutoque stomacho, & ventri, robur sanè adiungunt, præsertim, si calida intemperies malè affectit. Hac enim, & sistendi ventris causa austeris vinis vrimur, alioqui non vsuri, quia nihil conferunt, nec digerendo in corpus cibo, nec in sanguinem vertendo, nec succi bonitati, nec mēiendi facilitati, nec sudoribus eliciendis, nec alui subductioni. Sed de vinorum tum virtutibus tum vicij omnibus in præsentia dicere non institui, præcipuè quatenus conducunt morbis. Quod ergo institui, id paucis capitibus

Quæ bili-
osis, quæ pi-
tuitosis con-
ueniant.

complectar. Biliosiori corpori, siue est ea natua, siue aliqua alia ratione, quaesita intemperies, nec Falernum, nec fuluū illud ac dulce Tmolites, nec^a Aruisium, nec Lesbium, odorum illud ac fuluum, prædictis simile cōuenit: sunt enim hæc omnia calida. Quare nec biliosis, nec subæstu,^b aut laboribus multis, aut inedia,

aut

aut mærore, neque tempore, aut regione, aut cœli statu calido, vtiliter dari potest, hoc vini genus: contrà enim bonum est, omnibus qui calorem requirunt, pituitosis, ac frigidis temperamentis, crudorùmque succorum magna vi pressis, vitæ inertis, in loco frigido, hyeme, cœli statu frigido atque humido. His, inquã, omnibus bonum est, fuluum illud ac dulcè vinum, contrà affectis malum: non quòd malum succum procreet, sed quia calfaciat, quos refrigerari oportet. Ex eorùm enim portione, facilè illos prehendit capitis dolor, ac febris, & aliqua nervorum affectio.

a Aruisium ex Chio, Lesbium ex Eresso urbe: id enim Methymnæum odore & dulcedine superat, quod tamen Mitylenæo præfertur: trium horum una patria Lesbos.

b Rectiùs legitur καμάρωπ, quàm ut in quibusdam est καυμάρωπ: prius labores, posterius ardores
i signifi-

significat, qui sub aestu continentur, ut inutilis redundantia sit, uerba idem significantia ingeminare, praetermissis aliis, quae ad rem pertinebant. Laboribus enim inalescat corpus, & quidem uehementius, quam aut inedia, aut moerore.

De fuluis autem, ac mediocriter dulcibus, nam fuluum summè dulce, nullum est, quaecunque ad nigrius dulciúsque vergunt, non perinde calent, atque fulua: quo magis consentaneum est, nec capiti, nec neruis, ea aequè nocere, nec ita febres accèdere. Iam verò dulci crassóq; vino, subducendi alui vim esse, nemo ferè ignorat, sicuti neque mustum inflare, difficile concoqui, crassi esse succi, hoc vno bono, quod ventrem deiciat, ac si quando eo frustretur, nocentius fit.

Mustum.

Vina uetustate flauescunt.

Vinorum omnium, exceptis duntaxat iis, quae valde crassa, & supra modum dulcia sunt, quale Theraum & Scybelites, commune est, ut longinquitate temporis

poris, flauum, ignisq̄ue more, splendētem aliquo pacto colorem adipiscantur: nam & nigra, quale apud nos Perperinium, vetustas tingit, primum rubro aut fuluo, deinde flauo colore, & alba, quale Bitbnum Aminæum. Vinum hoc tam valde vetustum, Romani appellant^a Cecubum, in quo ne genus quidem adhuc agnoscere liceat. Estq̄ue id iam & amarum, & potioni propterea ineptum, sed cuius tamen cum nouello permixtione, mangones, fucum imperitis, qui non satis vinorum sapes callent, faciunt, amaritudinis pretextu, nouellum pro veteri vendentes.

^a In Ceabo, Galenus negat genus, sed annos & uetustatem significari: sed credendum potius arbitror Romanis scriptoribus, à quibus traditum est, aliquādo sui generis fuisse Ceabū, in palustribus popule-tis, Amyclano sinu, quod tamē iam ante Galeni atatem interadisset, & coloni inauria, lociq̄ue angustia,

et magis fossa Neronis, quam à Saiano lacu, Ostiam usque nauigabilem inchoauerat. Prima erat eius uini gloria, quo factum arbitrator, ut generosa et uetusta omnia uina sub Ceabi appellationem uenerint: uinum enim una maximè commendat etas.

Vetusta.
Nouella.

Enimuero ut adeo uetustorum fugienda potio est, sic et valde nouellorum. Illa enim supra modum, hæc dum nouella sunt, nullo modo calfaciunt: tantumque abest, ut aliorum ciborum cõcoctio ni conferant, ut ipsa vix concoquantur. Ad hæc nec transeunt vëtre, nec distribuuntur facillè, nec vrinas promouent, nec ad sanguinem faciendum cõducunt, nec ad nutritionem, sed aquæ modo, vëtre tenent quàm diutissimè suspensum: etsi quis ex ijs vel paululum bibit, facile acescunt. De nouellis autem, cum ex ijs paulò suo commodo quis ea tantum bibat, quorum tenuis est substantia: quale in Italia est Gaurianum et Albanum, et in Sabinis

binis ac Tuscis quædam: neq; enim omnia talia sunt. Sed & circa Neapolim, Neapolim reposuimus ex lib. xij. method. ubi Tibecinum uocat, quod hîc Tibenû. Aminæum illud, quod imminens ipsi colliculus fert, statim bibi potest. In Asia tale est apud nos, Tibenum & Arsyinum, & post hæc, Titacænum: Sed hæc quidem vt in exemplo: vidi enim huius generis vina, in omnibus ferè gentibus, sed quæ duplicem ob causam in peregrinorû ignorance versentur. Nam & pauca omnino sunt, & longinquam nauigationem non ferunt, vt ad exteros à negociatoribus exportari queant. Quanquã facilè certè distingui possunt: primùm ac maximè, quia tenuitate proximè ad aquam accedunt: deinde etiam candore: tum quòd gustu sint aquoso, sine vehementi adstrictione, neque multum aquæ ferant, inter diluendum, vt appellationem *ἄλιφορώριον* apud

veteres propterea inuenerint, quia non nisi paululum aquæ ferant. Atque ut fulua illa, in quibus est calfaciendi vis, caput statim implent: sic hæc, præterquã quòd ipsum nunquam lædunt, iuuant etiam interdum, leuiculi cuiusdam doloris sedatione, quem comprehensi in ventre humores ciere consuerunt. Nam cum doleat caput, non suo pte tantum affectu, sed & exhalantibus è ventre malis vaporibus, nempe ab hoc dolore liberat oligophori illius vini potio, si modò leuem habet adstringendi vim. Nam quorum est vis omnino exoluta, quale apud nos Tibenum, & Sabina quædã in Italia, tanto leuiter adstringentibus peiora, quanto aqua meliora sunt. Sunt enim naturæ, in quibus dolorem capitis facit interdum aquæ potio, præsertim malæ: nam & ipsa corrumpitur, & naturale robur

Ventriculo
& capiti
maxima in-
ter se com-
municatio, id
est, affectio
num mutu-
us cõsensus.

Quo modo
capitis do-
lorem faci-
at aqua.

robur soluit. Debilitato autem ventriculo, serofus quidam ex bile humor in ipsius sinum è corpore confluere solet, non secus atque in iusto longiori ieiunio, à cuius humoris vicio ac noxia, hominem liberat prædicti vini potio, statim quidè atque ipso in tempore, quòd permixtione quadam ipsum temperat: paulò verò post, quia ventriculo iam robur fecit, ad deturbandum quicquid ipsi molestū est.

Atque hominum quidem feruidissimis temperamenti, siue natura, siue ætate, aquæ quàm vini vtilior potio est: ac si quando vino opus erit, tenue id & subausterum esse oportebit. Valétq; eadem ratio in omnibus cibus & potionibus, non vt quiuis simpliciter, & sine discrimine quouis vtatur, sed factò naturarū discrimine, Est autem maxima in uinis differentia, si quis speciales, vt à no-

Quibus a-
que potio
conueniat.

Maxima ui-
riū in uinis
differentia.

bis factum est, in eat considerationes. In
 cæteris parua: neque enim vel lentem,
 vel brassicam vllam vnquam inuenies,
 quæ humectet, sed minus siccantem alte-
 ram alterâ, non tamen humectantem,
 multoque minus cepearum, porrorum, al-
 liorum genus vllum frigidum inuenias,
 sed plus minus, calida tamen omnia. Nec
 verò calfacientem vllam lactucam, aut
 attriplicem, aut blitum, aut portulacam,
 cùm ne illud quidem ipsum plus minus-
 ue magnam in ijs differentiam faciat. At
 in vinis vetustissimum illud, quod à Ro-
 manis appellari dixi Cecubum, tantum
 ab albo simul & austero, & nouello, &
 crasso differt, vt cùm illud vehementis-
 sime calfaciat, hoc sensibiliber refrigeret.
 Nec verò parua est in melle differen-
 tia: nam quod malum est, & grauiter
 olet, quòd ue aliam quandam inter gu-
 standum

Mcl.

standum qualitatem, admixtam indicat, mixtum illud mel est, non sincerũ. Quod autem eius modi est, vt nihil in eo desiderari possit, differentias certè tamen habet aliquas, quatenus dulcedinis & acrimoniæ plus habet aut minus: vt illius summa virtus sit, quod sit dulcissimũ, idẽmque acerrimum: & commune tamẽ id sit, vt omni melli calfaciendi vis sit, & vt leui momento à corporibus calidis in bilem mutetur. Itaque cibus est utilis pituitosis naturis, & ætatibus prouectis, & morbis frigidis.

a Nec uerò parua est in melle differentia.) Alij, Nec uerò magna est in melle differentia: Non sine ratione. Vinorum inter se differẽtiam tantam esse docuit, ut sint quæ uehementissimè calfaciant, & quæ sensibilibiter refrigerent: in cæteris negat tantum esse discriminis. Brassica omnis siccatur, porrum calfacit, lactuca refrigerat. Hactenus ipse nihil inter se differunt species: sed quia hæc lactuca illà potentius refrigerat, & hoc porrum illo potentius calfacit, id uerò est,

est, quod inter ipsa interest, hæc parua illa est differentia, qua non aliam maiore in melle annotat: mixturam enim mel, quod ex qualitate ab ipsius natura aliena deprehenditur, non debet cum simplici conferri, sed sincerum ac simplex cum sincero ac simplicia. quod qui facit, in omni melle calfacendi vim inesse comperiet, & in corporibus calidis, ex facili in bilem id conuertitur. Parua audis hæcenus omnia: iam audi differentiam. Sinceri, inquit, mellis differentie sunt, quatenus hoc plus aut minus illo habet dulcedinis & acrimonie, ut illius summa sit uirtus, quod dulcissimum idemque acerrimum sit. Differentia hæc parua sanè est, si ad uina spectes. Quare cum uertissem, ut Græci legunt, lectorem, ut de hoc cogitaret, monitum uolui.

Acetum mulsum constat ex una aceti, duabus mellis, & aque partibus quatuor

Acetum uerò mulsum, omnibus cum naturis, tum ætatibus utilissimum, ad tuendam securem uoletudinem, liberam atque expeditam tenens, omnes angustas uias, ut non sit ubi hæerere possit, crassus aut glutinosus succus: eaque causa est, cur quæ medici uocant medicamenta tuende uoletudinis, Græcè ὑγίωνα φάρμακα, omnia vim attenuandi habeant. Et certè

certè quidem hæc victus ratio bonam
valetudinẽ minori piculo tuetur, quàm
crassior: sed robustum & bene habitum
corpus facere nequit: & sunt qui bene
habitam valetudinem cum periculo ma-
lunt, quàm tenuem illam quidem atque
infirmam, sed certam tamen ac tutam.
Atque in ijs, qui bonam corporis habi-
tudinem, & robur cum sanitate volunt,
alii sibi vnis inseruiunt, alij militarem
[aut politicã] vitã delegere, vt necesse
habeãt, & noctu surgere, et interdum ne-
cessarijs muneribus obeundis inseruire:
qui si quo modo possunt, ante balneum
exerceri debent, & ab eo curatione cu-
tis vti, quam gymnastici ἀποθεραπεία
vocat. Sed plurimi sunt, quibus ne id
quidẽ per negocia licet: itaq; nec fieri po-
test, vt per totam vitam bene valeant,
quamuis frugaliter viuant. Qui verò
quoad

Crassis ci-
bis modera-
tè utendum,
& rarò.

quoad licet faciunt, quicquid factò est opus, rarò profectò illi ægrotant. Atq; attingi sanè necesse est, ab ijs multæ valentisq; materiæ cibos, è quibus crassus est succus, sed moderatè, & eo tempore, quo manifestus erit penuriæ sensus. Per reliquum tempus totum ijs utendum, quorum media est natura, inter pauci multique alimenti cibos.

a Ante balneum exerceri debent.) Ante iustam ac legitimam exercitationem, antiquitus corpora de more fricabant, mollius primò, post durius iam in arenam descensuri. Hac frictione incalescente & emolito corpore, agilitas ad motus expedita querebatur: nomen illi ex re ἡ παρὰ σκευασίμη, aut προ-παρὰ σκευασίμη ἔστι, quoniam corpora ad exercitationem prepararet. Huic respòdebat altera ἡ ἀποδορᾶ σκευασίμη, corpora legitimè exercitata recreans, & à lassitudinis periculo, alijsq; multis que consequi poterant, uindicās: mollis illa erat, cum multo oleo, ut hoc pingui imbutæ solidæ corporis partes emollescerent, si fortè ille labor sticiores fecisset, & ut eius calore & subtilitate tenuis & mordax humor per corporis spiracula, sub cutē usque propulsus

pulsus euocaretur, & ne per ea spiracula, caloris uis
 aperta, se in altum usque corpus, & ad ipsa uiscera
 frigidior aliqua aura insinuaret, quæ uitæ periculum
 creare posset.

A malis succis perpetuò certè absti- Quando uti
 licet malis
 succis.
 nendum, nisi sicubi totius corporis calo-
 rem & siccitatem, qui æstiuo tempore la-
 borant, curare velint. Tum enim & ma-
 la, & pruna, & mora, & cerasia^a pri-
 màm mensa utiliter sumuntur. Quin &
 cucumeris, & peponis, & melopeponis,
 & adhæc præcocium, & persicorum,
 paululum sumi potest: itémque melcæ, ut
 Romani vocant, refrigeratæ, & aphro-
 galactis, & aliorum, quæ parantur ex
 lacte, quale est, quod appellant ἀργυρο-
 ρόφιμα. Sed & frigidi fici, & cucurbi-
 tæ, sic affectis aquæ bene faciunt.

^a Lego προληψίδετρα: nam antè monuit, totum
 hoc genus ad primam mensam pertinere, ut corru-
 ptionis in uentriulo pericula declinetur.

Lactianiorum infinita est uarietas, & innume-
 rabiles

rabiles formæ, certantibus inter se, de nouis inuentis, non tantum nationibus, sed & singulis quibusque plebecula: itaque quot familiae sunt, totidem propè celebrantur eorum species. Quo minus operæ ponam in persequendis eorum nominibus aut formis. Athenæus in hoc genere aliquid reliquit, & alij quidam, quorum nomina sunt in collectaneis Græcis rerum rusticarum, sed quæta est obsecro illa pars? Qui dulcarijs istis capiuntur, ad rem pertinet, ut accuratè obseruent, quibus ex rebus, & quemadmodum quæque fiant, deinde quo pacto se ab illis affia sentiant. ita enim facile & uires cuiusque cognoscent, & opportunum utendi tempus, Ficis porro grauis iniuria fieri uidetur, hoc loco inter malos succos censis, & nisi fuisset antè cucumerum facta mentio, non dubitassem dicere scribendum potius σικυοι, quàm σικυα, id est, cucumeres quàm fici. Sine dubio id aptius esset: nam cucumeribus & cucurbitis quædam est inter se quasi germanitas, plantæ specie & uiribus: habetur enim utrunque in malis, quanquam est cucurbita longè melior, ficis nulla omnino cum cucurbitis affinitas, & uel exiguum, uel nihil omnino mali inest, utique perfectè maturis. Quid autem est, fici frigidi? An refrigerandi ui præditi? At calfacere constat, euidenter aricas, obscurius ficos uirides. Sed temperato calore sint: num igitur in re temperati satis præsidij erit ad extinguendum totius corporis, ab æstiuis laboribus

accensum

accensum ardorem? non uidetur. Et in cucumere nõ-
 ne satis esset? esset. Quid ergo uetat, quo minus ex-
 punctis ficis, cucumeres legas? Quòd eorum antè
 facta mentio est. Sed solet hic uir eadem sæpe incul-
 care: cur ergo tu te religione obstringas, qua ille se
 liberum esse uoluit, præsertim cum orationis conte-
 xtus propè efflagitet & inuor? Quòd si quis dicat, fi-
 cos frigidus actu, ut in scholis loqui didicimus, re-
 quiri, nõ audiemus. Scimus enĩ eas res, quæ aliquid ef-
 ficiunt, non natiua ui, sed aduentitia & externa, ad
 naturam suam statim redire, etiam si nobis alium sui
 sensum principio dant. Itaque fici hoc modo frigidi
 refrigerarēt, illi quidem momento temporis, sed ela-
 pso illo calfaerent, si non alia de causa, arte com-
 muni omnium ciborum, qui in sanguinem mutantur.
 Neque ignoro, contra hæc dici probabiliter multa
 posse: ut in eadem causa, paulò post suillum pedem
 bellè elixum concedi, & gallinæas aut anserinas a-
 las, & oua tremula. Sed hæc homini frugali, & à ci-
 bis malis temperanti dantur, & dantur ad sustinen-
 dam potius humectante alimento naturam labore
 fractam, quàm ad refrigerandam. Hæc enim uis fri-
 goris, à lactuca, à cucurbita, à ualde diluto uino ma-
 nat, id quod ipsa declarat conclusio. & si eidem eo-
 dem modo, & cum ijsdem rebus ficos daret, nihil
 admirarer equidem: fateor enim in ficis uirentibus
 humorem inesse, esse autem adeò uel frigidum uel ma-
 lum

lum, ut cum prunis, moris persicis, præcocibus, pè-
ponibus, & cæteris eiusdem generis, reænsferi debu-
erit: id uerò pernego: & obtinebo faciliè, spero, etiã
apud iniquũ iudicẽ. Nam si cucurbitas ad illorũ com-
parationem fatemur succo malo uacare, cur ficos ne-
gemus? Sunt enim profectò & fici, & uix melio-
res fugacibus: neque tamen hæc dixerim, ut ab omni
uicio ficos liberem: sed ut intelligatur, cùm tantum in-
ter hos & illa intersit, non satis conuenienter in ean-
dem cum illis classẽ eos referri.

Quomodo
medendum
squalori cor-
poris ex æ-
stiuis labo-
ribus con-
tracto.

Frugi tamen homo ac temperans,
alia ratione profectò è dictis laboribus
contractum corporis squalorem, hume-
ctare simul ac refrigerare poterit. Vbi
enim è balneo egressus biberit, primũ
quidem aquam, deinde autem uinum
mediocriter aquosum, atque ubi quic-
quid hauserat, euomuerit, esse poterit
lactucam in primis, innoxium simul ac
refrigerans olus: deinde ex aceto &
gæro bellè elixum suillum pedem, & gal-
linaceas alas, aut anserinas, aut ventrẽ
eius,

eius, aut frictum aliquem piscem, ex eorum genere, quorum mollis est & tenera caro: ac si etiam volet, oleraceum quid attingere, succi modo vicio careat, quod genus est malua, & cucurbita: & vinum super hac bibere, aqua frigida valde dilutum. Atque ante hoc etiam salsamentum attingere, & ova quae tremula vocant, & pisces ex oleo & garo sumi solitos. Nam quod dixi, arido corporis calore, mederi praestat frigida, declinatis semper mali succi cibus. Alica etiam frigida, ita affecto corpori, sine succi vicio medetur, ex mulso, & frigido vino. Ac mihi saepe in hac affectione satisfacit prissana cremor bene refrigeratus, eo tempore quo dicebam modo, frigidam vtiliter bibi posse. Est autem alius alius modus, tum cibi, tum potionis refrigerantis: & quibus in consuetudine est

Lege πρὸς
 τὸν χόλον.
 sequuntur alia
 quaedam
 quae per se

quibus facile
reponet.

nix, illi ea, antè niue refrigerant: quibus fons, illi recens hausta è fonte aqua contenti, nihil requirunt niuem. Debet autem & dilutum illud vinum, eodem antè modo, refrigeratum esse: ita enim medici de more appellant $\pi\rho\sigma\epsilon\iota\upsilon\chi\rho\iota\mu\acute{\epsilon}\nu\upsilon\upsilon\delta\iota\upsilon\upsilon\upsilon$ Græcè, cum in frigidissima aqua vinario vase posito, antè vinum refrigeratur. Atque hæc quidem consuluerim ijs, quorum implicata negocijs vita est, vt sunt gentium atque vrbiũ præfecti: ijs que magis, illi quorum ministerio ipsi vtuntur: neque his minus, qui militiam, quique longa obeunt itinera.

In exercitacione uidentur etiã balneum comprehendere.

Nã qui sunt ab huiusmodi negocijs liberi, si se de more exercet, potione frigida, nõ nisi rarissimè opus habebũt: si se non exercent, & si media aestate magnam caloris vim sentiunt, sine incommodo de fonte bibant, à niue abstinentes. Nam
et si

etsi ipso in tempore, iuuenilibus corpo-
 ribus nihil mali videatur nix facere,
 quod quidem sensu percipi possit, pau- Niuem que
 latim tamen atque imprudentibus au- mala sequā
 tur.
 gescente malo, inclinata processu tempo-
 ris etate, morbos facit, vix aut nullo mo-
 do curabiles, in articulis, nervis, visce-
 ribus. Est autem consentaneum, vt in-
 firmisima naturâ est, vnaqueque cor-
 poris pars, ita promptissime affici à cau-
 sis ledentibus. Sed maxima certè vis Quantūma
 est, cum ad morbos progignendos, tum lorum ex
 ad malos succos continuatæ cruditatis: cruditate.
 siue ea boni, siue mali succi cibus succe-
 dit. quanquā obscurum non est, deteriorem
 esse longè, sub mali succi cibus: quorum
 cum sit duplex natura, si quidem tenu-
 em succum faciunt, acutos morbos, cum Morbi ex
 malè moratis & intractabilibus febri- tenui succo.
 bus adferunt, aut si certam aliquam in
 k ij partem,

- partem, malus succus decubuerit, erysi-
pelata, herpetas, & si quis est alius eius
 Ex crasso. generis calidus affectus: sin crassum, ar-
 thritidas, podagras, nephritidas, asth-
 mata, lienis & iecoris duratas in scir-
 Ex melan- rhum affectiones . Et si est melancholi-
 cholico. cus ille viciosus succus, caneros, lepras,
 psoras, quartanas febres, melancholias,
 nigras decolorationes, lienisque assimilè
 tumorem item varices nigri, & hæmor-
 rhoides ex tali succo multos affligerunt.
- Ex mixto. Mixta verò è multis succis affectiones,
 herpetas, & depascentia vlcera, quæ ap-
 pellant φαρμακικὰ, omniâque intracta-
 bilia, & malè morata, id Gracè est τρα-
 κηκονίδη, & acutas febres faciunt, sed
 quæ ex interuallo redeant tamen, vt ita
 in longum protrahantur.

FINIS.

Hæc ita immutanda & emendanda uisa sunt.

Pag. 40. uer. 11. pro insensatus, lege mentis expers.

& pag. 47. uer. 17.

Pag. 55. uer. 1. lege, hiera picra dialoës,

Pag. 77. uer. 15. pro, quos ubi diu ac sæpe laueris,
lege, quos ubi elueris, iterata sæpe elixatione.

Pag. 85. uer. ultimo, lege: Quæ uerò suæ matres ad-
huc lactant, si quidẽ illæ bonũ lac habent, ea et c.

Pag. 93. uers. 11. lege, dictum id iam antè erat,

Pag. 110. uer. 1. lege, exceptis glandibus castaneis,
quæ & uers. 4. De cæteris, illorũ fructuum et c.

Pag. 115. uers. 1. dauci: mali boniq; in medio,

Pag. 118. uers. 8. cui salutaris abus curæ sit.

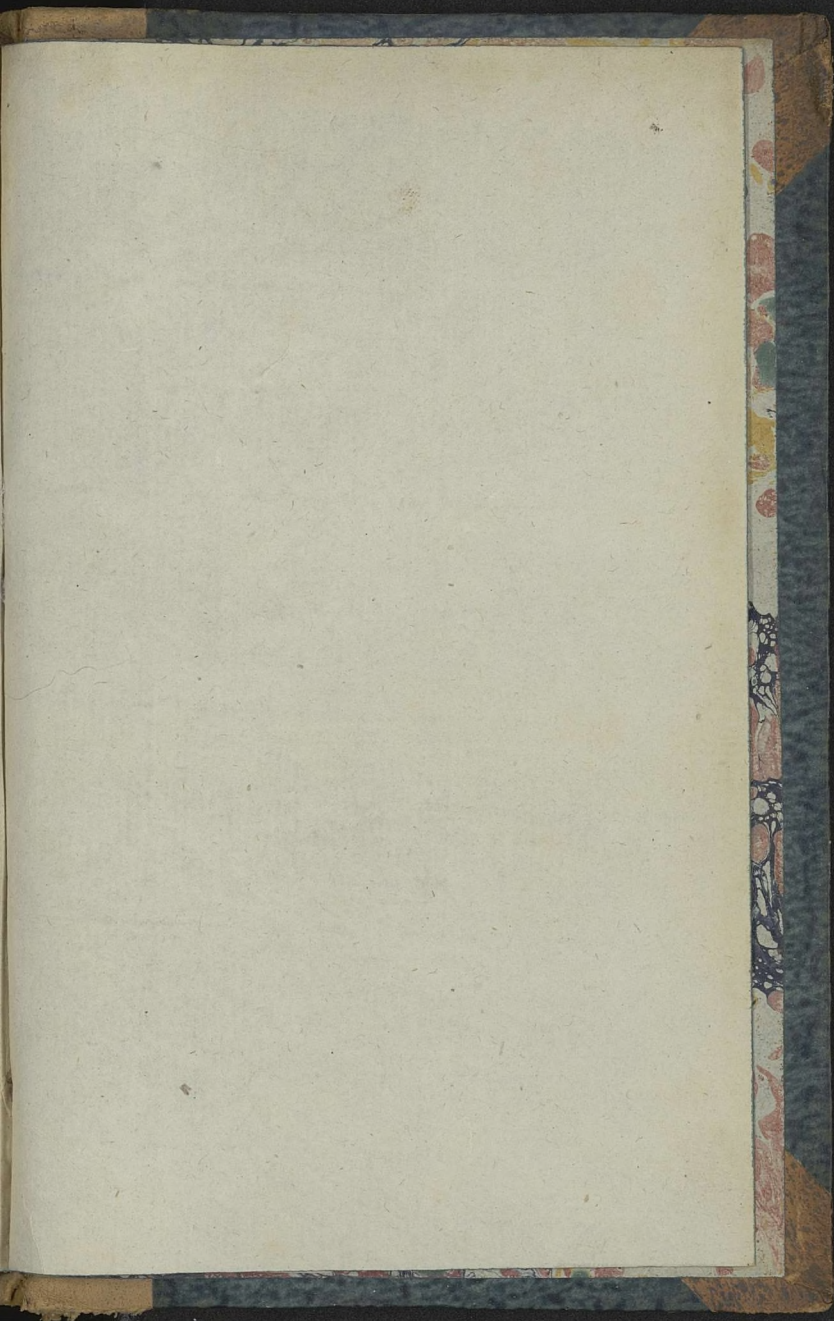
Pag. 124. uer. 19. quæ crassis istis sensibus indicãtur.

Pag. 132. uers. 1. Baiano laau.

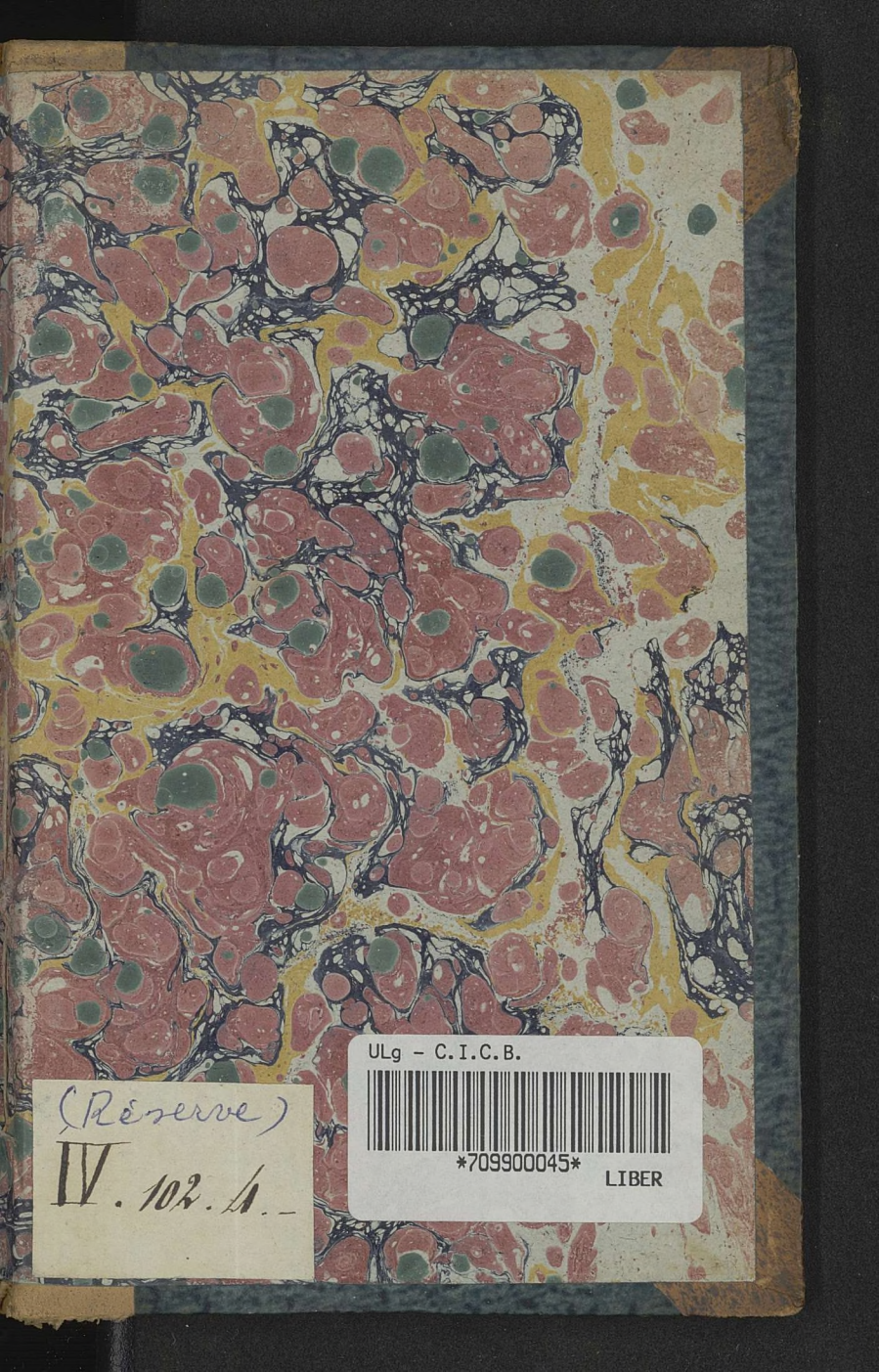
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
TEL: 773-936-3300
FAX: 773-936-3300
WWW.CHICAGO.EDU

FINIS

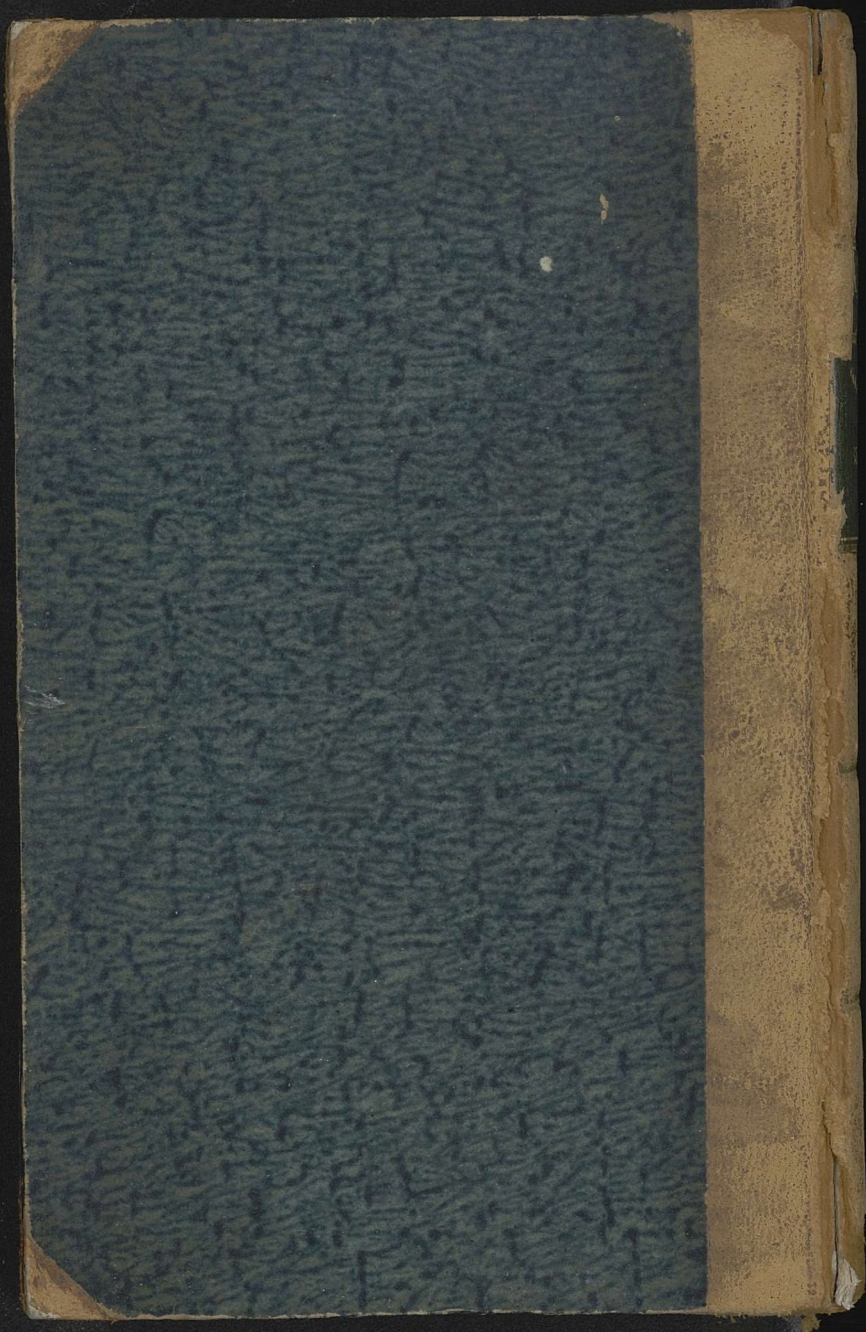
(Reserve)
IV. 102. A.

ULg - C.I.C.B.

709900045

LIBER

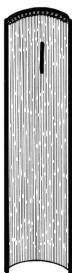
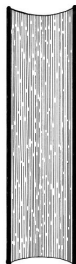

Reliure Bookbinding

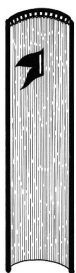
Dos
Spine

Gouttière
Fore-edge

Tranche de tête
Head

Tranche de queue
Tail

